

Panel 36 : Sociology and Anthropology

1. Prostitution issue in Thai Social: Aspects of Buddhism and Utilitarianism 1559
Preecha Butrat
2. From Wonderful to Disaster: Blaming on Nature in “Ku-Lab-Ruttikan” 1570
Orawan Rithisrithorn
3. A Community Business Peaceful of Lahu : Hill tribe groups at Tak provinces 1581
*Maj.Gen.Dr.Sittidet Wongpratya, Wannaporn Buddhapoompitak,
Dr.Wasittapchara Waritt , Asst.Prof.Dr.Kusuma Palaprom, Prasit Jitbunjong*
4. The Feminization of Primitive Accumulation among 1590
the Migrating Women Moving from the Rural Northeast
to Urban Area in Thailand
Soiboon Saithong, Dusadee Ayuwat

Prostitution issue in Thai Social: Aspects of Buddhism and Utilitarianism

ปัญหาโสเภณีในสังคมไทย: มุมมองพุทธจริยศาสตร์และประโยชน์นิยม

Preecha Butrat

Master degree of Philosophy,
Faculty of Humanities and Social Sciences, KhonKaenUnivesity, Thailand
Research on Plurality in the Mekong Region)CERP(
E-mail: preecha.butrat@gmail.com

Abstract

The analysis prostitution in Thai Social by Buddhist perspective that prostitution is a profession that is not valid because the dishonest profession and influence people to fall under the cravings of sensuality. Another aspect is the view of utilitarianism that prostitution is not guilty because this action is intended for the benefit of many people. The study found that those who engage in prostitution as a profession are needed in all aspects of the economy fields. They need to make enough money to raise many people. And many people in this case refer to themselves and their family members.

Keywords: Prostitution in Thai Social, Buddhism, Utilitarianism

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์ปัญหาโสเภณีในสังคมไทยโดยอาศัยมุมมองพุทธจริยศาสตร์พบว่าโสเภณีเป็นอาชีพที่ไม่ถูกต้องสำหรับมุมมองทางพุทธจริยศาสตร์เพราะเป็นการประกอบอาชีพที่ไม่สุจริต และมอมเมาผู้คนให้ตกอยู่ภายใต้ความอยากแห่งกามราคะ อีกแง่มุมหนึ่ง คือ มุมมองทางด้านประโยชน์นิยม พบว่า การเป็นโสเภณีถือว่าไม่มีความผิด เพราะการกระทำนี้มุ่งเพื่อประโยชน์ของคนจำนวนมาก เนื่องจากผู้ที่ประกอบอาชีพโสเภณีเป็นผู้มีความจำเป็นต่อระบบเศรษฐกิจในทุกด้านจึงจำเป็นต้องหาเงินให้ได้ในจำนวนที่มากพอ เพื่อที่จะเลี้ยงชีวิตของตนและครอบครัวต่อไปได้ประโยชน์ของคนจำนวนมากในนี้จะหมายถึง บุคคลส่วนใหญ่ในครอบครัวของผู้ที่ประกอบอาชีพโสเภณี

คำสำคัญ: ปัญหาโสเภณีในสังคมไทย, พุทธจริยศาสตร์, ประโยชน์นิยม

1. Introduction

มีผู้ประมาณการเพิ่มจำนวนโสเภณีล่าสุดในประเทศไทย ตามปรากฏการณ์ในข่าวหนังสือพิมพ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศว่ามีประมาณ 2.8 ล้านคน ในจำนวนนี้ประมาณกว่า 800,000 คน มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ตัวเลขนี้ถูกอ้างในบรรณาธิการเรื่องโสเภณีเด็กในบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ไทย ฉบับเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2536 (Nation, 1993) เหตุที่จำนวนตัวเลขนี้ได้รับความน่าเชื่อถือเพราะเป็นตัวเลขที่อ้างอยู่ในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ที่ผู้อ่านยอมรับ ซึ่งตัวเลขดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับของนักการเมืองที่กล่าวจำนวนโสเภณีในประเทศไทยว่ามีน้อยกว่านี้คือ มีอย่างมากไม่เกิน 700,000 – 800,000 คน และในจำนวนนี้เป็นโสเภณีเด็ก (อายุต่ำกว่า 18 ปี) ในสัดส่วนที่น้อยมากเนื่องจากตัวเลขจากแหล่งต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมาก คำถามในที่นี้ก็คือเราจะแสวงหาตัวเลขที่ถูกต้องได้อย่างไร คำตอบก็คือการนับจำนวนผู้ให้บริการทางเพศไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะผู้ที่ทำงานในธุรกิจบริการทางเพศไม่ต้องการให้มีการนับจำนวนตัวเลขเนื่องจาก อาชีพโสเภณีเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายในประเทศไทย แม้โดยแท้จริงอาชีพนี้จะดำเนินไปอย่างอิสระไม่มีการฟ้องร้องเป็นคดีความกัน ยกเว้นที่จะมีใครต้องการจ้องล้างจ้องผลาญกับเรื่องนี้ นอกจากอาชีพโสเภณีไม่ใช่อาชีพที่มีเกียรติที่ออกหน้าออกตา คนที่ทำอาชีพให้บริการทางเพศต้องซุกซ่อนตัวอยู่เบื้องหลังอาชีพอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ทำให้การแยกแยะและแจ้งจำนวนผู้ให้บริการทางเพศเป็นเรื่องที่ยากยิ่ง (จรรยา เศรษฐบุตร, 2537:99) จากที่กล่าวมาจะพบว่าปัญหาโสเภณีเป็นสิ่งที่ยากต่อการแก้ไขเพราะไม่สามารถที่จะรับรู้จำนวนที่แท้จริงของโสเภณีได้ และการเป็นโสเภณีหรือการค้าประเวณีในปัจจุบันกลับมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ อาจมาจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปจากสังคมเกษตรเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยเข้าสู่ระบบทุนนิยมอย่างเต็มระบบ ประชากรของประเทศเต็มไปด้วยการแข่งขันในด้านเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านอุตสาหกรรมและการซื้อขายที่ดินได้ก่อให้เกิดผลในทางลบอย่างมากต่อพื้นที่ยากจนของประเทศ รวมทั้งทำให้มีการอพยพเข้าสู่เมืองเป็นจำนวนมากแรงงานหญิงเข้าสู่ตลาดแรงงานโดยเฉพาะในด้านการผลิต โดยผ่านบริษัทนานาชาติหรือในด้านบริการการเป็นแม่บ้าน คนรับใช้ พนักงานเสิร์ฟ และก็มีจำนวนมากที่หันมายึดอาชีพโสเภณีเป็นอาชีพหลัก โสเภณีจึงเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างน่าตกใจพร้อม ๆ กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล และกลายเป็นอาชีพที่นำเงินมาให้แก่หญิงที่ประกอบอาชีพนี้อย่างรวดเร็ว และโสเภณีก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่ขัดแย้งกันระหว่างหญิงไทยที่ต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัว และยังคงอยู่ภายใต้กรอบของสังคม (กรมาศ วุฒิสุข (ผู้แปล), 2537:141-142) ภาพสะท้อนที่แสดงให้เห็นในเชิงประจักษ์เกี่ยวกับบทบาท การเปลี่ยนแปลงของสภาพแรงงานหญิง ในบทความของ สุชาดา ทวีสิทธิ์ เรื่อง “การเลื่อนไหลของเพศสถานะและเพศวิถี” พบว่าภาพสะท้อนในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิงของแรงงานหญิง รูปแบบของความเป็นหญิงที่เคยยอมรับกันมาว่าดีงามได้ถูกเบียดขับให้กลายเป็นเพียงจารีตที่ลดพลังอำนาจลงทุกวัน เรื่องจารีตประเพณีเกี่ยวกับหญิงในสังคมไทยถือว่าไม่เป็นปัญหาเพราะทุกอย่างนั้นปรับเปลี่ยนไปตามสภาพของสังคม ปัญหาที่แท้จริงที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงและกับสังคมไทยนั้นน่าจะเป็นปัญหาเรื่องของโสเภณี อันจะนำมาซึ่งปัญหาอื่นตามมาอีก อันจะได้แก่ปัญหา อาชญากรรมทางสังคม เป็นการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ขัดต่อศีลธรรมและประเพณีอันดีงาม และยังมีโอกาสที่จะติดและแพร่เชื้อโรคที่ติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เช่น เอชไอวี แล้วจะกลายเป็นปัญหาต่อเนื่องระยะยาวอันก่อให้เกิดภาระสิ้นเปลืองงบประมาณของรัฐ และเป็นการทำลายทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตได้

2. Method

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะวิเคราะห์ปัญหาโสเภณีในเชิงจริยศาสตร์ โดยจะกล่าวถึงโสเภณีในมุมมองพุทธจริยศาสตร์และโสเภณีในมุมมองประโยชน์นิยม เพื่อให้เห็นในเชิงประจักษ์ว่า อาชีพโสเภณีในสังคมไทยเป็นปัญหาต่อสังคมจริงหรือไม่และส่งผลกระทบต่อระบบสังคมในด้านใดบ้าง

3. Results

3.1 สภาพปัญหา

3.1.1 ความหมายและประวัติความเป็นมาของการค้าประเวณี

1. ความหมายคำว่า **โสเภณี** ใช้ในภาษาอังกฤษว่า **Prostitute** แปลว่า ชาย หมายถึง ชายตัว และยังมีคำอื่น ๆ ที่ให้ความหมายในทำนองเดียวกัน เช่น **lewd** แปลว่า เลวทราม เสเพล แพศยา ลามก **whore** แปลว่า หญิงโสเภณี หญิงแพศยา **harlot** แปลว่า หญิงแพศยา และคำว่า **แพศยา** หมายถึง หญิงหาเงินในทางประเวณี หญิงถ้อย หญิงสำสอน และคำว่า **สำสอน** หมายถึง การยอมสมสู่กับใครก็ได้โดยไม่เลือกหน้า

ส่วนพจนานุกรมฯ ให้ความหมายว่า **โสเภณี** หรือ **โสภินี** ย่อมาจากคำว่า **หญิงนครโสภินี** ซึ่งแปลว่าหญิงงาม อันหมายถึงหญิงงามประจำเมือง แต่ถ้าจะกล่าวให้ตรงกับความหมายที่แท้จริงก็คือ หญิงที่ขายตัว หญิงผู้มีช่องคลอดให้เช่าเพื่อสำเร็จความใคร่ของผู้อื่น หรืออาจจะเรียกด้วยความหมายอื่น ๆ ที่สื่อความหมายในทำนองเดียวกัน เช่น อีตัว ลินค้าเนื้อสด หญิงพาร์ตเนอร์ หญิงบำเรอ นางโลม หรือนางกลางเมือง เป็นต้น

ถ้าอธิบายตาม พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 จะมีความหมายสอดคล้องกับข้อความข้างต้น คือให้ความหมายว่า การค้าประเวณี หมายถึง การยอมรับการกระทำชำเรา หรือการยอมรับการกระทำอื่นใด หรือการกระทำอื่นใด เพื่อสำเร็จความใคร่ในทางกามารมณ์ของผู้อื่น อันเป็นการสำสอนเพื่อสินจ้างหรือประโยชน์อื่นใด ทั้งนี้ไม่ว่าผู้ยอมรับการกระทำและผู้กระทำจะเป็นบุคคลเพศเดียวกัน หรือคนละเพศ (มาตรา 4 วรรคหนึ่ง) เมื่อพิจารณาตามความหมายนี้จะเห็นได้ว่าการค้าประเวณีมิได้หมายเฉพาะการร่วมประเวณีโดยวิธีปกติธรรมดาตามความเข้าใจของคนทั่วไปเท่านั้น หากยังหมายรวมถึง การกระทำหรือ ยอมรับการกระทำ อื่นใดทุกรูปแบบที่เป็นไปเพื่อยั่ว ไร่ความกำหนด หรือปลดเปลื้องความใคร่ให้แก่ผู้อื่น ไม่ว่าจะระหว่างชายกับหญิง ชายกับชาย หรือหญิงกับหญิง (พวก เพ็ดโดฟายล์-Pedophiles สามารถร่วมประเวณีได้กับทั้งหญิงและชาย) ถ้าเป็นความเพลิดเพลิน เพื่อสำเร็จความใคร่ของผู้อื่นในลักษณะของการ สำสอน เพื่อสินจ้าง หรือผลประโยชน์อื่นใดเป็นการตอบแทน เช่น อาจจะได้รับเป็นเงินเดือน บ้าน รถ ที่ดิน เครื่องประดับ การพาไปเที่ยว พาไปรับประทานอาหารดี ๆ ฯลฯ ก็จัดได้ว่าเป็นการค้าประเวณีทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ในงานเขียนนี้ใช้คำว่า **โสเภณี** เพื่อจะมุ่งเน้นการค้าประเวณีในหญิงเป็นหลักเพื่อวิเคราะห์ในเชิงจริยศาสตร์

2. ประวัติความเป็นมา ยังไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าโสเภณีหรือการค้าประเวณีเริ่มต้นจากที่ไหน และมีมาตั้งแต่เมื่อใด แต่สันนิษฐานกันว่า การถือกำเนิดของโสเภณีในสมัยโบราณอาจจะเริ่มต้นจากความเชื่อที่ว่าหญิงสาวจะต้องอุทิศตนโดยการสังเวยพรหมจารีแก่ชายเพื่อเป็นการบูชาต่อเทพเจ้าในพิธีกรรมทางศาสนาอย่างน้อยหนึ่งครั้ง โดยถือว่าการกระทำที่ได้บุญกุศลอย่างแรงกล้า และจะได้รับการยกย่องชมเชยจากสังคมนั้น ๆ ว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม และไม่เป็นที่น่ารังเกียจเด็ดขาดแต่อย่างใด บุคคลในสังคมชั้นสูง หรือแม้แต่กษัตริย์ ก็ยังให้เกียรติติดต่อสัมพันธ์กับหญิงเหล่านี้อย่างเปิดเผย ตามกล่าวมานี้จึงเห็นได้ว่าโสเภณีในสมัยโบราณมีไว้เพื่อการศานนนั้นเอง

3.1.2 เจื่อนไขปัจจัยที่นำไปสู่การค้าประเวณี

หญิงอาจถูกผลักดันเข้าสู่ตลาดการค้าประเวณีด้วยหลายสาเหตุ เช่น การว่างงาน ค่าจ้างแรงงานต่ำเกินไป การปฏิบัติเลวร้ายต่ออย่างทารุณจากทางบ้าน ครอบครัวยากจนและสมาชิกในครอบครัวพลุกพล่าน การคบหาสมาคมกับคนไร้ศีลธรรม ฟุ่มเฟือยและหมกมุ่นอยู่แต่เรื่องเพศ สิ่งยั่วยุ ตลอดจนสื่อประเภทเรจรมย์และไร้ศีลธรรม ศิลปะต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสื่อลามกและอนาจาร และสุราหรือยาเสพติด เป็นต้น

พิจารณาสาเหตุโดยแบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ จะได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 สาเหตุทางด้านธรรมชาติ (Natural events) อันได้แก่การพลัดพรากจากกันหรือครอบครัว เช่น การตายของบิดา มารดา ผู้ปกครอง สามี ญาติ จนทำให้ขาดผู้อุปถัมภ์ที่พอจะพึ่งพาอาศัยได้

กลุ่มที่ 2 สาเหตุทางด้านเศรษฐกิจ (economic events) อันได้แก่ความอดอยากยากจน ความสิ้นเนื้อประดาตัว

กลุ่มที่ 3 สาเหตุเนื่องมาจากครอบครัวหรือทางบ้าน (domestic causes) อันได้แก่การปฏิบัติการอันชั่วร้ายของบิดามารดา ผู้ปกครอง สามี ญาติ ถูกปล่อยปละละเลยจากบุคคลดังกล่าว ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไร้ความสุข สามีไม่ซื่อสัตย์ สามีละทิ้ง การแต่งงานที่ไร้ความสุข

กลุ่มที่ 4 สาเหตุอันเนื่องมาจากสังคม (social causes) อันได้แก่ความอยากที่จะสะดวกสบายของพ่อแม่ สามี ญาติ ถูกพ่อแม่ สามี ญาติแนะนำ อิทธิพลของสิ่งชั่วร้าย ถูกหลอกลวง ถูกลักพาหรือถูกจับตัวไป จารีตหรือพันธกรรม อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม

กลุ่มที่ 5 สาเหตุทางกายภาพ (physiological significance) อันได้แก่แรงกระตุ้นและความอยากรู้อยากเห็นทางเพศ ความสัมพันธ์ทางเพศที่ผิดกฎหมาย การเป็นลูกนอกสมรส การถูกข่มขืนกระทำชำเรา

กลุ่มที่ 6 สาเหตุมาจากความผิดปกติทางด้านจิตใจและทัศนคติที่ต่อต้าน (mental disposition of attitude respondents) อันได้แก่ความปรารถนามีชีวิตที่สะดวกสบาย รักการผจญภัย รังเกียจการแต่งงาน ความโง่เขลา ค่านิยมทางศีลธรรมต่ำ และความปรารถนาที่จะแก้แค้น

ในบรรดาเงื่อนไขปัจจัยที่กล่าวมาถือว่าเงื่อนไขด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดในการผลักดันผู้หญิงเข้าสู่ตลาดการค้าประเวณี ส่วนอื่นนั้นถือได้ว่าเป็นเพียงส่วนประกอบ กล่าวคือ การที่ภาครัฐมุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าทางสังคม ทำให้ช่องว่างระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบทมีความแตกต่างกันมาก สภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบทซึ่งมีความแล้งแค้นและยากจนอยู่เป็นทุนเดิม จึงพยายามดิ้นรนทุกวิถีทางที่จะหารายได้มาจุนเจือครอบครัว แต่ด้วยเหตุที่ชนบทเป็นสังคมแบบเกษตรกรรม ขาดแหล่งงานทำ จึงทำให้หญิงสาวชนบทหลังไหลเข้ามาหางาน อพยพย้ายถิ่นเข้าสู่ตัวเมืองแบบไปตายเอาดาบหน้า จากเงื่อนไขปัจจัยแห่งความยากจนดังกล่าวนี้เอง จึงทำให้บุคคลผู้ไร้มโนธรรมในหัวใจ (นักธุรกิจบริการทางเพศ) อาศัยความทุกข์ของผู้ที่เรียกได้ว่าขาดแคลนทุกอย่างในชีวิต เป็นช่องทางและใช้เป็นข้ออ้างเพื่อเกลี้ยกล่อมหญิงสาวเหล่านั้นให้เข้ามาหางานทำในเมืองใหญ่และเมืองหลวงโดยมีความพยายามที่จะชักนำเพื่อชี้ให้เห็นว่า จะได้ทำงานที่ไม่ลำบาก รายได้สูง มีอาหารกินอย่างอุดมสมบูรณ์ มีเสื้อผ้าสวย ๆ ใส่และเครื่องประดับราคาแพง ๆ และยังมีเงินเหลือเก็บส่งมาช่วยเหลือเจือจุนครอบครัวทางบ้านให้ได้รับความสุขสบายไปด้วย ด้วยคำพูดที่เหมือนจะดูดีเหล่านี้ ทำให้พ่อแม่ผู้ปกครอง ซึ่งมีการศึกษาน้อย คล้อยตามเห็นดีเห็นงามไปด้วย และด้วยเหตุที่หญิงสาวในชนบทได้ถูกมอมเมาจากสื่อต่าง ๆ หลงใหลในชีวิตแบบวัตถุนิยม ประกอบกับหญิงชนบทนั้นมีความกตัญญูสูง จึงถือเป็นโอกาสที่ตนเองจะได้ใช้ชีวิตในแบบที่ตนฝันไว้ และได้ทดแทนคุณของพ่อแม่ในขณะเดียวกัน จึงได้ติดตามนายทุนเพื่อเข้าไปทำงานในเมืองใหญ่ เมื่อเข้ามาแล้วจะถูกชักจูง ล่อลวงบังคับ ชูเซ็นให้เข้าสู่ธุรกิจบริการทางเพศในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ทำงาน

ในบาร์ ไนท์คลับ สถานอาบอบนวด คอฟฟี่ชอป ร้านอาหารเสริมสวย ธุรกิจบันเทิง เป็นต้น แล้วค่อย ๆ แปรสภาพเป็นการค้าประเวณีอย่างเต็มรูปแบบในที่สุด หรือไม่ก็อาจจะถูกทารุณกรรมโดยการข่มขืนกระทำชำเราให้สูญเสียพรหมจารีจนหมดคุณค่าของความเป็นสาวและเลิกหางเนื้อหางตัวเป็นเบื้องต้น แล้วหลังจากนั้นก็ถูกบังคับให้รับแขกในลำดับต่อไป ถ้าไม่เต็มใจรับแขกก็จะถูกข่มขืนอย่างทารุณจนต้องจำยอมในที่สุด

ที่จริงถ้าจะวิเคราะห์ปัญหาโสเภณีในแง่จริยศาสตร์ กล่าวคือ ถ้าจะตั้งคำถามสมควรอนุญาตให้มีการค้าประเวณีหรือไม่ การเป็นโสเภณีการค้าประเวณีเป็นสิ่งดีชั่ว ถูกผิด ควรไม่ควรอย่างไร ในทุกกรณี บางกลุ่มอาจเห็นด้วยในทุกกรณี ส่วนบางกลุ่มอาจเห็นด้วยอย่างมีเงื่อนไข เพียงแต่บางกลุ่มอาจมีความรู้สึกตำหนิการกระทำดังกล่าวนี้ในต่างระดับกันเท่านั้น คือบางพวกอาจจะรู้สึกต่อต้านค่อนข้างมาก แต่บางพวกหรือบางท้องถิ่นอาจมีค่านิยมที่ไม่ต่อต้านในเรื่องนี้มากนัก โดยเห็นว่าการค้าประเวณีก็เหมือนอาชีพอื่น ๆ ถ้าสามารถที่จะช่วยขจัดความอดอยากหิวโหย หรือช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจได้ ก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องเสียหายแต่อย่างใด ส่วนบางกลุ่มมีทัศนคติที่ก้าวหน้า อาจเห็นว่าการค้าประเวณีเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ที่เกิดขึ้นและมีอยู่แบบแนบเนื่องอยู่กับรากเหง้าของมนุษย์ คือ มนุษย์เกิดพร้อมกับความอยาก ความหิว ความกระหาย และความต้องการทางเพศถือได้ว่าเป็นความอยากความต้องการทางธรรมชาติที่ควรได้รับการตอบสนองเช่นเดียวกับ ความหิว (การหิวข้าว) ความกระหาย (การกระหายน้ำ) โดยทั่วไป การขายบริการทางเพศจึงถือได้ว่าเป็นการนำเอาสมบัติที่ติดตัวมาแต่กำเนิดคือได้มาโดยธรรมชาติ มาขายเพื่อเลี้ยงปากท้องเหมือนกับการขายสมบัติอื่น ๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ และตราบดีที่ไม่สามารถขจัดความอดอยากตามธรรมชาติดังกล่าวออกจากความเป็นมนุษย์ได้ ผู้เขียนคิดว่า ก็ไม่สามารถที่จะขจัดการค้าประเวณีออกจากสังคมมนุษย์ได้เช่นกัน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ จึงไม่ค่อยมีผู้ที่จะวิเคราะห์ วิพากษ์ ปัญหาโสเภณีในแง่ของจริยศาสตร์เท่าใดนัก แต่มักจะพบในแง่ของ ปัญหาสังคม กฎหมาย ผลกระทบ สาเหตุ วิธีป้องกัน และแนวทางแก้ไขปัญหาเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามในที่นี้จะได้อธิบายวิเคราะห์ในแง่จริยธรรมหรือศีลธรรม โดยอาจจะมีส่วนเกี่ยวโยงในประเด็นอื่น ๆ ดังนี้

3. ปัญหาโสเภณีกับศีล 5 ในพุทธศาสนา

มีคำถามมากมายเกี่ยวกับโสเภณีหรือการค้าประเวณี เพราะเหตุผลส่วนใหญ่ของการเป็นโสเภณีมาจากการจำใจทำ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวไม่ดี บางคนมาจากครอบครัวที่ยากจน ไม่มีใครส่งเสียเล่าเรียน ก็เลยต้องขายบริการ เพื่อนำเงินมาเลี้ยงตัวเอง มีความสงสัยเกิดขึ้นในเมื่อเราทำเพื่อคนที่เรารัก เราทำเพื่อตัวเองอยู่รอด โดยไม่ได้ไปบังคับจิตใจผู้ใดให้มาใช้บริการ แท้ที่จริงแล้วการกระทำเหล่านี้ผิดศีลธรรมหรือไม่ เมื่อก้าวถึงทัศนะเกี่ยวกับศีล 5 ในทางพุทธศาสนาผู้เขียนจะกล่าวไปตามลำดับดังนี้

3.1.3 โสเภณีตามหลักเบญจศีล สิกขาบทที่ 3

เบญจศีล สิกขาบทที่ 3 กามเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติดีกามทั้งหลาย ศีลข้อนี้ ท่านบัญญัติขึ้น ด้วยหวังปลูกความสามัคคี สร้างความเป็นปึกแผ่น ป้องกันความแตกร้างในหมู่มนุษย์ และทำให้วางใจกันและกัน ชายกับหญิงแม้ไม่ได้เป็นญาติกัน ก็ยังมีความรักใคร่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ด้วยอำนาจความปฏิพัทธ์ในทางกาม สิกขาบทข้อนี้ แปลว่า เว้นจากการประพฤติดีกามทั้งหลาย คำว่า "กามทั้งหลาย" ในที่นี้ได้แก่ กิริยาที่รักใคร่กันทางประเวณี หมายถึง เมถุน คือ การสอเสพระหว่างชายหญิง การผิดในกาม หมายถึง การเสพเมถุนกับคนที่ต้องห้าม ดังจะกล่าวต่อไป ผู้ใดเสพเมถุนกับคนที่ต้องห้าม ผู้นั้นทำผิดประเวณี ศีลข้อนี้ขาด เมื่อเพ่งความประพฤติไม่ให้ผิดเป็นใหญ่สำหรับชายและหญิงโทษของกามเมสุมิฉาจารา กามเมสุมิฉาจารนี้ เป็นความประพฤติชั่วร้าย มีโทษทั้งทางโลก และทางธรรม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายลงโทษผู้ประพฤติล่วงในสิกขาบทนี้จัดเป็นบาปแก่ผู้ทำ เมื่อก้าวโดยความเป็นกรรม จัดว่ามีโทษหนักเป็นขั้นกัน โดย วัตถุ เจตนา ประโยค

ก. โดยวัตถุ ถ้าเป็นการทำขู้ หรือลวงละเมิดในวัตถุที่มีคุณ มีโทษมาก

ข. โดยเจตนา ถ้าเป็นไปด้วยกำลังราคาจะกล้า มีโทษมาก

ค. โดยประโยค ถ้าเป็นไปโดยพลการ มีโทษมาก

ในเรื่องกาเมสุมิฉฉาจารย์ ผู้ที่เสพเท่านั้นจึงจะชื่อว่า ล่วงกาเมสุมิฉฉาจารย์ ส่วนการใช้คนอื่นให้ทำแก่คนอื่นนั้น ไม่เป็นการผิดกาเมสุมิฉฉาจารย์ แต่การใช้ให้คนอื่นทำกาเมสุมิฉฉาจารย์แก่ตนนั้น ชื่อว่า เป็นการลวงกาเมสุมิฉฉาจารย์แท้ แล้วชายที่มีเพศสัมพันธ์กับหญิงอาชีพโสเภณี ถือว่าผิดตามหลักพุทธศาสนาหรือไม่ ในทางโลกอาจมีหลายเหตุผลเพื่ออธิบาย แต่ในทางธรรม การอยู่ร่วมกับหญิงโสเภณีของชาย ถือว่าเป็นความผิดอย่างเดียว เหตุที่ถือว่าผิดเพราะ ศาสนาพุทธมีหลายแง่ ในแง่ของจริยธรรม คือต้องการให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียน ใ่วใจซึ่งกันและกัน และศีลข้อที่ 3 “ กาเมสุมิฉฉาจารย์า เวมณี ” นี้ บัญญัติขึ้นเพื่อควบคุมกาย บุคคลผู้รักษาศีลข้อนี้ ตั้งใจงดเว้นจากการประพฤติดิฉฉาจารย์ ด้วยตนน้อมนึกถึงใจเขาใจเรา เห็นเหตุผลว่า “ ตัวเรารัก หวงแหนภรรยา สามี และคนที่อยู่ในปกครองของตน ไม่อยากให้ใครมาร่วมประเวณี แยกเอาไปครอง และละเมิดสิทธิตนฉันใด คนอื่นก็รัก หวงแหนภรรยา สามี และคนในปกครองของเขา ไม่อยากให้ใครมาร่วมประเวณี แยกเอาไปครอง และละเมิดสิทธิฉันนั้น ดังนั้น เราจึงไม่ควรประพฤติดิฉฉาจารย์กับภรรยา สามี ของผู้อื่นตลอดไปถึงคนที่อยู่ในปกครองของเขา เธอ ด้วย” จุดมุ่งหมายของการบัญญัติศีลข้อที่ 3 ก็เพื่อให้บุคคลในสังคมสามัคคี ประองตอง ไม่แตกร้างในหมู่คณะกัน เพราะเหตุแห่งการละเมิดสิทธิในคู่ครอง และคนที่อยู่ในปกครองซึ่งกันและกัน การรักษาศีลข้อนี้ จะเป็นเหตุรักษาสายโลหิตวงศ์ตระกูลของตนไว้ให้บริสุทธิ์ ไม่ส่ำส่อนทางเพศเหมือนกับสัตว์ดิรัจฉานหรือเป็นผู้มักมากในกาม ทำให้เป็นที่ใ่วางใจซึ่งกันและกัน เป็นธรรมดาเหลือเกินที่ว่าบุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิโดยชอบธรรม ทั้งรัก และหวงแหนในคู่ครอง และคนที่อยู่ใต้ปกครองดูแลของตน ไม่อยากให้ใครมาลวงละเมิดสิทธิ ผู้ใดเข้าไปตัดสิทธิในคู่ครอง และคนที่อยู่ภายใต้ปกครองดูแลของผู้อื่นด้วยเจตนาเป็นที่ตั้ง ศีลของผู้นั้นย่อมชื่อว่าขาด คำว่า “ กาม ” ใน “ กาเมสุมิฉฉาจารย์ ” หมายถึงกิริยารักใคร่กันทางประเวณี ถึงกับประพฤติดิฉฉาจารย์ร่วมเพศกันระหว่างหญิงชายที่ต้องห้ามมิให้ใครลวงละเมิด ในศีลข้อเว้นจากอทินนาทานนี้ มีขอบเขตของการห้าม ซึ่งผู้รักษาศีล จะต้องงดเว้นเพื่อให้ศีลของตนบริสุทธิ์บริบูรณ์ แยกได้ 2 ลักษณะ คือ

1. ห้ามประพฤติดิฉฉาจารย์เป็นชู้ในทางประเวณี
2. ห้ามประพฤติดิฉฉาจารย์ ล่วงละเมิดในคนที่เขารักและหวงแหน

ในอรรถกถาอัฐฐาสลีนี (2 / 82) พระพุทธโฆษาจารย์ ได้อธิบายขอบเขตแห่งการห้ามในหลักแห่งกาเมสุมิฉฉาจารย์ไว้ว่า ทั้งผู้ชาย และผู้หญิง ย่อมอาจประพฤติดิฉฉาจารย์ คือร่วมเพศกับคนที่ต้องห้ามได้ด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งสามารถแยกเป็นประเภทได้ดังนี้

1. หญิงที่ต้องห้ามมิให้ลวงละเมิดสำหรับชาย ในบาลีเรียกว่า “ อคมนียวัตถุ ” หากชายใดลวงละเมิด ย่อมผิดศีล มี 3 จำพวกคือ

1. หญิงมีสามีแล้ว คือหญิงที่แต่งงานกับชาย โดยผ่านพิธีแต่งงานโดยถูกต้องตามประเพณี หญิงที่ยังมิได้ผ่านการแต่งงาน แต่อยู่กินกับชายโดยเปิดเผย รวมไปถึงภรรยาชั่วคราว เข้าชั่วคราว (โสเภณี) และหญิงที่เขาหมั้นหมายจับจองไว้ด้วย
2. หญิงที่อยู่ภายใต้การปกครองดูแลของญาติ คือมีผู้ปกครองดูแล เช่น พ่อ แม่ พี่ ลุง ป้า น้า อา ปู่ ย่า ตา ยาย เธอยังไม่บรรลุนิติภาวะ และไม่เป็นอิสระแก่ตน
3. หญิงที่จารีตประเพณีห้าม คือ หญิงที่เป็นญาติใกล้ชิดกัน เช่น แม่ พี่หญิง น้องหญิง ย่า ยาย ทวด ลูกสาว หลานสาว เหลนสาว หญิงที่เป็นนักษบวช เช่น ภิกษุณี สามเณรี แม่ชี และหญิงที่กฎหมายบ้านเมือง

คุ้มครอง เช่น นักโทษหญิง หญิงทั้ง 3 จำพวกนี้ ชายใดล่วงละเมิด ผิดประเวณีทางเพศ จะโดยที่เธอยินยอม หรือไม่ ยินยอม (ช่มชู้) ก็ตาม ศีลของชายนั้นย่อมขาด ส่วนการเคล้าคลึงกาย หรือพุดเกี้ยวพา แม้จะไม่ถึงกับศีลขาด แต่ ก็ทำให้ศีลต่างพร้อยไป อนึ่ง กามเมสุมิจจาจารจะชื่อว่าผิดศีล จะต้องเป็นการกระทำด้วยตนเองเท่านั้น ใช้ให้คนอื่น ไปทำ หรือเป็นธุระชักส่อให้ชาย - หญิง ร่วมเพศ เป็นสามีภรรยากันถาวร หรือชั่วคราว ไม่จัดว่าผิดศีลข้อนี้ แต่การใช้ให้ชายอื่น หรือหญิงอื่น ทำกามเมสุมิจจาจารแก่ตน นับเป็นความผิดโดยแท้” นั่นคือตามหลักพุทธศาสนา ชายที่มี คู่ครองแล้ว หากไปมีความสัมพันธ์กับหญิงโสเภณี ย่อมผิดแน่ แต่ถ้าถามต่อว่า คำว่า “ ชายใด ” นี้ รวมชายที่ยังไม่ แต่งงาน ไม่ได้อยู่กินกับหญิงใด และไม่อยู่ใต้ปกครองของผู้ใด สำหรับผู้เขียน เห็นว่าวัตถุประสงค์ของศีลข้อนี้คือ เพื่อไม่ให้มนุษย์มีมากในกาม และรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเองด้วยนั่นเอง

พุทธศาสนามองว่าไม่ยากให้ผู้คนในสังคมเกิดความวุ่นวายจากการผิดประเวณีคือการหลับนอนกับ หญิง หรือ ชาย ที่ไม่ใช่ สามี หรือ ภรรยา ของตน แต่ก็มีได้มองว่าอาชีพโสเภณีเป็นสิ่งที่เลวร้ายหรือต่ำทรามแต่อย่างไร เพราะในอดีตสมัยพุทธกาลนั้นมีโสเภณีที่สามารถบรรลุโสดาบันได้ ซึ่งจะสอดคล้องกับทฤษฎีของกลุ่ม อรรถมน ชาตินิยม ที่กล่าวว่าคุณสมบัติทางศีลธรรม มิได้เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับคุณสมบัติธรรมชาติแต่อย่างไร คำว่า ดี หรือ ถูก เป็นคุณสมบัติของการกระทำ “ สิ่งหนึ่งดี ” ความดีของสิ่งนั้นไม่ขึ้นอยู่กับอะไรและอาจจะก่อให้เกิด ความสุขหรือความทุกข์ก็ได้ กล่าวคือ “ ดี ” เป็นคุณสมบัติที่ไม่ใช่ธรรมชาติไม่เหมือนกับเรา เปรียบได้กับความเค็ม ของเกลือที่แม้จะอยู่ส่วนใดของโลกก็จะเค็มอยู่เช่นเดิม โสเภณีก็เช่นกันแม้จะประกอบอาชีพที่มองไม่ดีในทัศนะของ สังคมก็ตาม ผู้เขียนมองเพียงแค่ว่าโสเภณีไม่ใช่สิ่งที่เลวร้ายอะไรนัก สังคมก็ควรให้โอกาสและให้จุดยืนแก่โสเภณีใน สังคมอย่างเท่าเทียมอย่างน้อย ๆ เขาก็เป็นสมาชิกหนึ่ง กลไกหนึ่งของสังคม ทำให้สังคมขับเคลื่อนไปได้ แม้จะผิด ศีลข้อ 3 ในทางพุทธศาสนาหรือผิดที่ประกอบอาชีพที่ไม่ควรทำตาม หากเขามีทางเลือกเขาก็คงไม่ทำเช่นนี้ ด้วย ข้อจำกัดหลายอย่างในการเลือกประกอบอาชีพ เช่นอยากได้เงินจำนวนมากเพื่อเลี้ยงพ่อแม่ ส่งน้องเรียนแต่เขา เหล่านั้นไม่มีวุฒิทางการศึกษา ไม่สามารถที่จะหาเงินจำนวนมาก ๆ ได้ จึงจำเป็นต้องทำ

3.1.4 ปัญหาโสเภณีบนพื้นฐานทฤษฎีประโยชน์นิยม (จงทำประโยชน์ให้มหาชน)

โสเภณี คำนี้อาจมีผู้คนที่เหยียดหยามมากมาย เพราะเป็นสิ่งที่สังคมประณามว่าเป็นอาชีพที่ขัดกับหลัก ศาสนา และ บรรทัดฐานของสังคม โดยมองว่าเป็นอาชีพที่ต่ำทราม และมีเพียงผู้ที่ไม่มีการศึกษาเท่านั้นที่ทำ แต่ใน ความเป็นจริงของปัจจุบันก็มีไม่น้อยที่นักศึกษาประกอบอาชีพนี้โดยเรียกกันว่า เด็กไซร์ไลน์ เป็นกลุ่มนักศึกษาที่ ขายบริการผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น เฟสบุ๊ค ทวิตเตอร์ และโปรแกรมไลน์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามผู้ที่ขายบริการ เหล่านั้นย่อมจะกระทำเพื่อความอยู่รอดของตน โดยผู้เขียนจะใช้เกณฑ์ของทฤษฎีประโยชน์นิยมเพื่อประเมินคุณค่า แห่งชีวิต และปัญหาของโสเภณี ดังต่อไปนี้

หลักประโยชน์นิยมแนวคิดกลุ่มนี้ต้องการปฏิเสธระบบความคิดที่ตายตัว ไม่สนใจแรงจูงใจอันเนื่องมาจาก ไม่สามารถมองเห็นได้ ดูแต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำอย่างเดียว จึงเรียกแนวคิดนี้ว่า ทฤษฎีแนวอรรถมน (Teleological Theory) เป็นแนวคิดที่อยู่ตรงกลางระหว่างแนวคิดที่เป็นอรรถมนและอรรถมน โดยถือว่าทุกคนเท่า เทียมกันหมด มิลล์ได้เขียนแนวคิดของเขาลงในงานเขียนอันมีชื่อว่า ลัทธิประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ในปี ค.ศ.1861 ซึ่งแนวคิดของเขาเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หลักมหัสสุ (The Greatest Happiness Principle) แนวคิดนี้ สืบเนื่องมาจากการยึดความสุขเป็นเป้าหมายหลักในชีวิต หลักมหัสสุในตอนแรกเรียกว่า ลัทธิประโยชน์นิยมแบบ การกระทำ (Act-Utilitarianism) โดยมีแนวคิดว่าการกระทำที่จะถือว่าถูกได้นั้น จะต้องเป็นการกระทำที่ ก่อให้เกิดความสุขแก่มหาชน ความผิดของการกระทำอยู่ที่ก่อให้เกิดความทุกข์แก่มหาชน โดยการพิจารณาหุสสุ นั้นพิจารณาผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำในแต่ละครั้ง การกระทำโดยตัวมันเองไม่ได้ ดี ชั่ว ถูก ผิด แต่ขึ้นอยู่กับว่ามัน

จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ไหน ลัทธินี้จึงสังกัดสุขนิยม เพราะถือว่าความสุขเป็นสิ่งดีที่สุดของมนุษย์ ดีกับสุขเป็นเรื่องเดียวกันประโยชน์นิยมจะไม่สนใจแรงจูงใจหรือเจตนา

ดังที่ได้กล่าวแล้วในข้างต้นว่าสาเหตุแห่งการเป็นโสเภณีนั้นมาจาก ความอดอยากหิวโหย และมาจากครอบครัวที่ยากจนเป็นส่วนมาก พอมาถึงจุดนี้เราอาจพิจารณาได้ว่าการเป็นโสเภณีก็ไม่ได้ถือว่าเป็นการกระทำที่ชั่วร้ายหรือผิดแต่อย่างใด ก็ด้วยโสเภณีเหล่านั้นกระทำประโยชน์ให้มหาชน มหาชนในที่นี้อาจไม่จำเป็นต้องกล่าวโดยกว้าง ๆ ว่าเป็นคนทั้งประเทศ หากแต่มองลงมาแคบกว่านั้นก็คือครอบครัวซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในชีวิตของพวกเขา นับว่าพวกเขาเสียสละมาก เสียสละความสุขทั้งชีวิต เสียสละร่างกายเพื่อคนที่พวกเขา รัก เพราะการกระทำเหล่านี้ เป็นสิ่งที่พวกเขาคิดว่าสามารถตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ได้ อยากให้ครอบครัวอยู่อย่างสุขสบาย ถ้าจะเปรียบเทียบกับทฤษฎีประโยชน์นิยมการเป็นโสเภณีนับว่าไม่ผิดอะไร เพราะความดีกับความสุขเป็นสิ่งเดียวกัน

หลักมสุขบอกไว้ว่า “ การกระทำที่ถูกคือคือการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขมากที่สุดแก่มหาชนมากที่สุด ” ดังนั้น ในทุกสถานการณ์และทุกสิ่งแวดล้อม เราจึงต้องเป็นนักคำนวณตลอดเวลาว่า ในแต่ละการกระทำจะก่อให้เกิดความสุขและความทุกข์เท่าไร เมื่อหักลบแล้ว ถ้าก่อให้เกิดสุขมากกว่าทุกข์ นั่นเป็นสิ่งที่ควรทำ ถ้าไม่ทำเราผิด

เบนจามินแนวดคิดไว้ว่า “ คนทุกคนมีค่าเท่ากับหนึ่งและไม่มีใครมีค่ามากกว่าหนึ่ง ” ส่วนมิลล์ผู้เป็นลูกศิษย์นั้นได้เสนอแนวคิดที่คล้ายกันว่า “ คนทุกคนมีสิทธิในความสุขเท่า ๆ กัน ” ด้วยหลักการนี้วิธีการคำนวณความสุขจึงต้องกระจายความสุขไปสู่ทุกคน แนวคิดนี้จึงขัดแย้งกับกลุ่มอรรถนิยมที่เห็นแก่ตนและอรรถนิยมที่เห็นแก่ผู้อื่นประโยชน์นิยมอยู่ตรงกลาง คือไม่ลดค่าตัวเองน้อยกว่าผู้อื่นและไม่ลดค่าผู้อื่นให้น้อยกว่าตน ในการคำนวณความสุข ให้นับตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งเท่า ๆ กับคนอื่น อย่ามีฝักฝ่ายให้ทำตนเป็นตาชั่งที่เที่ยงตรง ด้วยหลักมสุขนี้หากเรามองอย่างไม่มือคดใดเลยในการประกอบอาชีพของหญิงสาวที่มีวุฒิทางการศึกษาที่สูงและคิดว่า จะประกอบอาชีพที่จะให้ได้มาซึ่งเงินจำนวนที่มากพอที่จะเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวได้ ตัวอย่างเช่น อาชีพเด็กล้างจานในร้านอาหารซึ่งได้เงินเดือนน้อยและลำบากมาก หรือการเป็นโสเภณีที่ได้เงินมากพอที่จะเลี้ยงครอบครัวได้(คิดบนฐานของความมั่งคั่ง) ก็คำนวณดูว่า ระหว่างเด็กล้างจานกับโสเภณีอะไรที่จะเกิดประโยชน์มากกว่ากัน การเป็นเด็กล้างจาน ความสุขคือเป็นอาชีพที่ตนไม่ถูกผู้คนในสังคมประณามว่าต่ำทราม แต่หากคิดในแง่ของความเป็นจริงอาชีพเด็กล้างจานก็มีคนดูถูกอยู่ดี อาจมองว่าไม่มีการศึกษาต้องใช้ร่างกายในการทำงานที่หนักส่วนการเป็นโสเภณีนับว่าประโยชน์มากกว่าเพราะทำให้เราได้เงินมากกว่าการเป็นเด็กล้างจาน ก็ถูกประณามเหมือนกับเด็กล้างจานอาจจะต่ำต้อยกว่าเด็กล้างจานด้วยซ้ำ ใช้ร่างกายในการหาเงินเหมือนกัน อาจจะไม่มีวุฒิทางการศึกษาเหมือนกัน แต่ได้เงินในจำนวนที่มากกว่า เหตุผลนี้ชาวประโยชน์นิยมเห็นด้วยกับการได้มาและค่าตอบแทนที่มากพอและโสเภณีนับว่ามีมาแต่อดีตก็ไม่ได้มีความผิดอะไรและมากำหนดในภายหลังว่าการเป็นโสเภณีเป็นสิ่งผิดก็ด้วยความเห็นแก่ตัวของรัฐที่เรียกเก็บภาษีในจำนวนมาก ถือได้ว่าเป็นการทุจริต ไม่ต่างอะไรกับมาเฟียมาหากินอยู่บนความทุกข์ยากของผู้อื่น โดยหลักการ กฎหมายมีไว้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อมหาชน สำหรับหลักมสุขแล้วไม่มีอะไรที่แน่นอนตายตัว กฎเกณฑ์ทุกอย่างมีไว้เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับมหาชน แต่ถ้ากฎเหล่านั้นซึ่งเคยสร้างความสุขและต่อมากลายเป็นการสร้างความทุกข์ ก็ไม่ใช่สิ่งยากที่จะเปลี่ยนแปลง กฎมีไว้สำหรับเป็นประโยชน์แก่คน ไม่ใช่มีคนเดียวไว้เป็นทาสกฎ

5. Conclusion

หากมองปัญหาโสเภณีทางสังคมศาสตร์หรือมานุษยวิทยาโสเภณีก็เป็นหาต่อสังคมต่อมนุษย์ด้วยกันจริงทั้งเรื่องของโครงสร้างสังคม ปัญหาสังคม หรือปัญหาเรื่องยาเสพติด อาชญากรรมต่าง ๆ ที่เป็นผลสืบเนื่องกันมาจากปัญหาของโสเภณี แต่ผู้เขียนนำเอาประเด็นทางจริยศาสตร์มาอธิบายปัญหาเรื่องโสเภณีว่าเป็นปัญหาจริงหรือไม่ที่ผู้เขียนนำเสนอมาทั้งหมด เป็นการศึกษาโดยมองผ่านกรอบแนวคิดของจริยศาสตร์เพื่อหาคำตอบว่าปัญหาโสเภณีในสังคมไทยเป็นปัญหาจริงหรือไม่ จากการศึกษาทำให้ผู้เขียนได้รับคำตอบหลัก ๆ ดังนี้เนื่องจากโสเภณีเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศสัมพันธ์อย่างแยกกันไม่ออก ดังนั้น เวลาพูดถึงเรื่องโสเภณีต้องให้ครอบคลุมถึงเรื่องเพศสัมพันธ์ด้วย เพราะเหตุนี้คนในสังคมจึงมองว่าโสเภณีคือต้นต่อแห่งปัญหาหลาย ๆ อย่างแต่ที่จริงแล้วหากมองในมุมมองของ จริยศาสตร์จริง ๆ แล้วจะพบว่าทุกชีวิตมีค่าและที่กล่าวว่าโสเภณีเป็นปัญหานั้นเป็นเพียงทัศนะที่แตกต่างของบุคคลเท่านั้น ถ้าเรามองอย่างรอบด้านและเป็นกลางเราจะเห็นถึงการกระทำเพื่อความอยู่รอดซึ่งจะสอดคล้องกับทฤษฎีของ ชาร์ลส์ดาร์วิน นักธรรมชาติวิทยา โสเภณีเหล่านั้นปรับตัวเพื่อความอยู่รอดทางสังคม ผู้ที่แข็งแกร่งเท่านั้นที่อยู่รอด โดยธรรมชาติของมนุษย์แล้วก็ยอมทำทุกวิถีทางให้ตนสามารถดำรงชีวิตให้อยู่รอดได้ โสเภณีก็เช่นกัน ต้องดิ้นรนให้พ้นจากความทุกข์ยากไปสู่สิ่งที่ดี และประการหนึ่งความเป็นโสเภณีย่อมสอดคล้องกับหลักประโยชน์นิยมกล่าวคือ แนวคิดแบบประโยชน์นิยมจะสอดคล้องกับสามัญสำนึกของคนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมของรัฐบาล มักจะใช้วิธีคำนวณประโยชน์สุขเช่นนี้ หรือแม้แต่ในการตัดสินใจของบุคคล คนที่มีศีลธรรมย่อมเลือกการกระทำที่ไม่เห็นแก่ตัว แต่คำนึงถึงความสุขของผู้อื่นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม จากแนวคิดนี้ผู้เขียนได้วิจารณ์จากหลายแง่มุม เช่น โสเภณีปฏิบัติตามหลักของประโยชน์นิยมโดยคำนวณประโยชน์สุขของคนหมู่มากเป็นหลัก คนหมู่มากในที่นี้ไม่ใช่คนทั้งประเทศ หรือคนในสังคม แต่เป็นคนส่วนใหญ่ของครอบครัว พวกเขาพยายามเติมเต็มสิ่งที่ขาดหายไปให้กับครอบครัว สิ่งที่ขาดก็คือทุนทรัพย์ในการที่จะดำรงชีพเลี้ยงดูครอบครัว เพราะส่วนใหญ่โสเภณีจะมาจากครอบครัวที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการยังชีพ จึงต้องทำด้วยความจำเป็น ถือได้ว่าการกระทำของพวกเขาเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนมากในชีวิตของเธอเหล่านั้น พวกเธอมิได้กระทำให้ละเมิดศีลธรรมเพราะบุรุษที่มาหลับนอนกับพวกเธอล้วนแต่เต็มใจมาและพวกเธอก็ไม่ได้คิดว่าบุรุษเหล่านั้นเป็นสามีของพวกเขา ซึ่งจะต่างกันอย่างไรหากกล่าวถึงเมียน้อยประเด็นเมียน้อยจึงจะถือว่าผิดศีลธรรมจริง ๆ ประโยชน์นิยมแสดงถึงความเสียสละอย่างแท้จริง เพราะมีมาตรฐานแห่งการตัดสินใจคือ “ความสุขซึ่งใช้เป็นมาตรฐานของประโยชน์นิยมที่จะตัดสินว่าการกระทำใดถูกมิใช่ความสุขส่วนตัวของผู้กระทำ แต่ของคนทุกคนที่เกี่ยวข้องระหว่างความสุขของผู้กระทำกับของผู้อื่น ประโยชน์นิยมเรียกร้องให้ผู้กระทำวางตัวเป็นกลางอย่างเข้มงวด โดยทำตัวเป็นเหมือนผู้ดูไม่เข้าข้างใด ” (วิทย์ วิศทเวทย์, 2532) โสเภณีก็เช่นกันเธอก็ต้องใช้เกณฑ์นี้ในการตัดสินการกระทำของเธอว่าถูกหรือไม่ ผู้เขียนเองคิดว่าทุกอย่างขึ้นอยู่กับเจตนาแห่งการกระทำเพราะไม่มีสิ่งใดในโลกที่สมบูรณ์แบบที่สุด ทุกชีวิตมีสองด้านเสมอขึ้นอยู่กับมุมมองของเราและผู้มอง และการเป็นโสเภณีจะถูกต้องดีงามหรือไม่ขึ้นอยู่กับทัศนะของแต่ละบุคคล

Reference

- กฤตยา อาชวนิจกุล และวราภรณ์ แซ่มสนิท.(2537). รายงานการวิจัยเรื่องวัยรุ่นชายไทยกับการซื้อ
ประเวณี.ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จรรยา เศรษฐบุตร์ และ สุภาณี เวชพงศา.(2537). พิมพ์ครั้งที่2.NICS-เขตปลอดภัย.
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เทพพร มั่งธานี.(ม.ป.ป.).**ทฤษฎีและปัญหาจริยศาสตร์ขั้นแนะนำ**.กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์เสียงเชียงใหม่.
- ผาณิต บุญยวรรธนะ(ผู้แปล).(2542). **การค้าหญิงในเอเชีย จากการรับรู้ถึงการตอบโต้**.
ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิทย์วิศทเวทย์.(ม.ป.ป.).**จริยศาสตร์เบื้องต้น:มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม**.
- วันทนี วาสิกะสิน .(2526). **ปัญหาพฤติกรรมทางเพศของมนุษย์กับงานสังคมสงเคราะห์**.
กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อานนท์ อาภาภิรม.(2521).**ลักษณะสังคมและปัญหาของสังคมไทย**.กรุงเทพฯ:โอเดียนสโตร์.
- อรัญ อัจฉา และ จรรยา เศรษฐบุตร์ (บรรณาธิการ). (2537) .**โสเภณีเด็กในสังคมไทย:ผลการ
วิเคราะห์เอกสารและ ประมวล การตัวเลขที่ใกล้ เคียง** . สถาบันวิจัย ประชากร และ สังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อำนาจ ยัสโยธา.(2541) .**ปัญหาจริยศาสตร์เชิงวิพากษ์**.สงขลา:มาสเตอร์พีส.

From Wonderful to Disaster: Blaming on Nature in “Ku-Lab-Ruttikan”

จากมหัศจรรย์สู่มหันตภัย: การโยนความผิดให้ธรรมชาติใน “กุหลาบรัตติกาล”

Orawan Rithisrithorn

Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University, Thailand
E-mail: orit.jasmin@gmail.com

Abstract

This article aims to analysis “Blue Rose” in “Ku-Lab-Ruttikan” by Pongsakorn. The key theoretical approach of this article is based on ecocriticism. Result are the rose has means link to the relationship between human and nature: Ku-Lab-Ruttikan with close spase, Ku-Lab-Ruttikan as strange disease, Ku-Lab-Ruttikan as , and Ku-Lab-Ruttikan as localism. From the study, Ku-Lab-Ruttikan is seted space for people cannot invade. When people invade, it lead to strange disease. Strange disease is studied for process of science. In addition Ku-Lab-Ruttikan is linked to local. So strange disease and the supernatural as local.

Keywords: Ku-Lab-Ruttikan ,Blaming on, and Nature

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ต้องการวิเคราะห์หุดอกกุหลาบรัตติกาลในนวนิยายเรื่อง “กุหลาบรัตติกาล” บทประพันธ์ของ พงศกร โดยใช้ฐานคิดการวิจารณ์วรรณกรรมเชิงนิเวศ พบว่ากุหลาบรัตติกาลสามารถสื่อถึงประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างมีนัยยะสำคัญ ประเด็นที่ศึกษามีดังนี้ 1) กุหลาบรัตติกาลกับพื้นที่ปิด 2) กุหลาบรัตติกาลกับโรคประหลาด 3) กุหลาบรัตติกาลกับการถูกจัดระบบ 4) กุหลาบรัตติกาลกับความเป็นท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า กุหลาบรัตติกาลถูกจำกัดพื้นที่ไว้ให้ยากต่อการเข้าถึง เมื่อมีการรุกรานแล้วจึงก่อให้เกิดโรคประหลาด โรคดังกล่าวได้รับการศึกษาวิจัยนำไปสู่กระบวนการจัดระบบระเบียบทางวิทยาศาสตร์ และหากมองความเป็นท้องถิ่นของกุหลาบรัตติกาลจะเห็นว่า นวนิยายเรื่องนี้ได้เชื่อมโยงโรคประหลาดและสิ่งที่ไม่สามารถอธิบายได้กับความเป็นท้องถิ่น ซึ่งอาจมองได้ว่าเป็นการโยนความผิดให้กับธรรมชาติและท้องถิ่น

คำสำคัญ: กุหลาบรัตติกาลธรรมชาติ ,การโยนความผิด ,

1. Introduction

“กุหลาบรัตติกาล” บทประพันธ์ของ พงศกร กล่าวถึงกุหลาบสีน้ำเงินซึ่งเป็นกุหลาบสีประหลาดที่ยังไม่มีใครสามารถผสมสายพันธุ์ได้ แต่กุหลาบสีนี้มีในไร่กุหลาบของแหวนแก้วซึ่งเป็นผู้ผสมสายพันธุ์กุหลาบสีน้ำเงินขึ้นมา ไร่กุหลาบตกเป็นสมบัติของภวาริในเวลาต่อมา ภวาริและมานนท์ คนรักของภวาริพบว่าในไร่นี้มีกุหลาบสีน้ำเงิน มา นนท์หลงใหลกุหลาบนี้มาก เขาตั้งชื่อกุหลาบนี้ว่า “กุหลาบรัตติกาล” มานนท์เปลือยให้หนามกุหลาบตำมือ หลังจากนั้น เขามีไข้สูง เพื่อไม่ได้สติ ต่อมารมิตา เพื่อนสนิทของภวาริเมื่อทราบข่าวกุหลาบสีน้ำเงินเป็นไม้หายากและได้ราคา ดีเมื่อขายให้กับบริษัทลักลอบค้าพันธุ์ไม้หายาก เธอจึงวางแผนขโมยดอกกุหลาบ นั้นทำให้เธอถูกหนามกุหลาบตำ รมิตามีไข้สูงเช่นเดียวกับมานนท์ แต่โชคร้ายที่เธออาการหนักกว่าเขาма แพทย์ลงความเห็นว่าเธอมีอาการคล้าย ติดเชื้อไวรัสรุนแรง ต่อมาเธอเสียชีวิตลง เรื่องราวร้ายๆเกี่ยวกับกุหลาบรัตติกาลนั้นยังไม่จบลงเพียงเท่านี้ เมื่อบริษัท ลักลอบค้าพันธุ์ไม้ต่างแย่งชิงกุหลาบรัตติกาลมาเป็นของตนเอง เรื่องราวเหล่านี้ดำเนินไปพร้อมกับที่ ภวาริและ ชุษณะ นักพฤกษศาสตร์ต่างพากันสืบหาที่มาของกุหลาบรัตติกาล และได้พบว่า กุหลาบรัตติกาลเกิดจากการผสม สายพันธุ์ระหว่างกุหลาบขาวฝรั่งเศสและดอกไม้ประหลาดที่มีชื่อว่า “นิลนวารา” โดยใช้ไวรัสเป็นตัวนำในการผสม สายพันธุ์ ดอกนิลนวารามีตำนานเล่าว่า เกิดจากนางกุหลาบค้าแห่งเมืองลับแลเสียใจที่คนรักทิ้งตนไป นางตรอมใจ ตายพร้อมกับร่างที่แหลกสลายกลายเป็นดอกไม้สีดำที่มีพิษ ชุษณะไม่เชื่อในตำนานนั้นจึงส่งกลีบนิลนวาราให้ ผู้เชี่ยวชาญพิสูจน์ว่าดอกนิลนวาราคือดอกอะไร ผลปรากฏว่า นิลนวาราคือดอกไม้ที่มีรหัสพันธุกรรมคล้ายกุหลาบ จัดเป็นดอกไม้มีพิษ มีไวรัสอยู่ในยีน และมีฤทธิ์คล้ายสารเสพติด ทั้งชุษณะและภวาริลงความเห็นว่ากุหลาบรัตติกาล ทำให้มนุษย์ต้องพบกับความหายนะ ทั้งจากไวรัสที่อยู่ในกุหลาบ และการแย่งชิงกุหลาบรัตติกาล จึงตัดสินใจเผา กุหลาบเพื่อยุติปัญหา แต่เรื่องราวไม่จบลงเท่านั้นเมื่อมีผู้ลักลอบตองกิ่งกุหลาบไว้เพื่อปลูกต่อไป ทำให้กุหลาบ รัตติกาลและวิญญาณของนิลนวารายังคงอยู่ไม่ถูกทำลายไปไหน

บทความเรื่องนี้มอง “กุหลาบรัตติกาล” บนฐานคิดของการวิจารณ์วรรณกรรมเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ จะตอบคำถามเกี่ยวกับการถอดรหัสกุหลาบรัตติกาลว่ามีนัยยะเชิงนิเวศอย่างไรบ้าง วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ พิจารณาความจริงของมนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและ การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ และในด้านที่เป็นปฏิปักษ์ กับธรรมชาติ โดยโน้มเอียงที่จะประสานระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในฐานะการส่งเสริมซึ่งกันและกันและการอยู่ ร่วมกันโดยสันติ ธรรมชาติแสดงให้เห็นบทบาทที่สมบูรณ์ในมนุษย์และมีการละเลยที่จะพูดถึงอย่างจริงจัง Iqba Luga (2010: 203) กล่าวว่า โดยรวมของกระบวนการและการกลายเป็นโลกใบหนึ่ง การเข้าไปในโลกและระบบ นิเวศและมนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรมชาติ นี่คือข้อพิสูจน์ว่าความจริงแล้วมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ผู้ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบและทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลง

Asika และ Madu (2015: 32-42) กล่าวถึงวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศไว้ในบทความ “Eurocentrism and the African flora and fauna: an ecocritical discourse of Obinkarm Echewa’s *The Land’s Lord*” ว่าเป็นหนึ่งในแนวคิดในการมองวรรณกรรม เป็นการวิจารณ์ที่มาจากความคิดเรื่องวรรณคดีสีเขียว วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศถูกใช้ครั้งแรกโดย William Rueckert ในปี 1978 ในบทความชื่อ “Literature and Ecology: An Experiment in Ecocriticism” แนวคิดนี้เป็นการขับเคลื่อนความคิดเชิงนิเวศในวรรณคดีศึกษา วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศมีพัฒนาการการวิจารณ์และการวิเคราะห์ที่หลากหลาย มีลักษณะเป็นสหวิทยาการซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของแนวคิดนี้ วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศเป็นการศึกษาวรรณกรรมกับสิ่งแวดล้อมจากสหวิทยาการหรือศาสตร์สองศาสตร์ขึ้นไป ตั้งแต่วิทยาศาสตร์ไปจนถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ค่านิยมของวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศอาจแตกต่างกันไป แต่ก็มีลักษณะร่วมกันคือ สนใจศึกษาวรรณกรรมและธรรมชาติในฐานะการมองธรรมชาติในมุมมองใหม่และการทำให้ผู้อ่านได้รับรู้ถึงโลกที่ไม่ได้มีแค่มนุษย์อาศัยอยู่และนำไปสู่การตระหนักถึงความมีอยู่ของธรรมชาติ วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศมีการอ้างถึงหลักฐานที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ พิจารณาถึงผลกระทบที่มนุษย์กระทำต่อธรรมชาติ จากที่กล่าวมานั้น เราสามารถสรุปได้ว่า แนวคิดนี้สนใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในมุมมองเชิงนิเวศในวรรณกรรม และรวมถึงการพิจารณาทัศนคติผู้เขียนที่มีต่อธรรมชาติด้วย วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศเป็นแนวคิดที่แตกแขนงจากแนวคิดการวิจารณ์วรรณคดี ซึ่งพิจารณาธรรมชาติ มนุษย์ และการกระทำที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติถูกใช้อย่างเป็นทางการในปี 1990 และขยายวงกว้างอย่างรวดเร็วในการวิจารณ์วรรณกรรม ในวงการวิชาการได้มีการวิจารณ์ถึงความไม่เป็นธรรมของมนุษย์และการตัดดวงเอาผลประโยชน์จากธรรมชาติ ซึ่งแสดงถึงบทบาทสำคัญในชีวิตและการอยู่รอดของมนุษยชาติ

Animesh Roy (2014: 93) กล่าวว่า วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศมีวิธีการศึกษาที่คล้ายกับวัฒนธรรมศึกษา เช่น หลังอาณานิคม มาร์กซิสม์ เคเวียร์ หรือสตรีนิยม เพียงแต่ต่างในมุมมองที่ใช่มอง เช่น สตรีนิยมพยายามจะสืบสาวการจัดประเภทของเพศและเพศวิถีที่นำเสนอในวรรณกรรมและมีความติดที่ผันแปรตามกาลเวลาอย่างไร และมีอิทธิพลต่อปัจจุบันอย่างไร วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศก็คล้ายคลึงกันในการทำความเข้าใจธรรมชาติว่ามีการนำเสนอในวรรณกรรมอย่างไรและความคิดที่มีต่อธรรมชาติมีความสัมพันธ์ต่อมนุษย์อย่างไร พัฒนาการนำเสนอธรรมชาติในวรรณกรรมเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร รวมทั้งการศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ดังนั้นแนวคิดวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศใช้เพื่อตอบคำถามหลักของบทความนี้ นั่นคือกุหลาบรัตติกาลเป็นภาพแทนสื่อความหมายระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในลักษณะใด และอย่างไร ซึ่งเมื่อพิจารณาเบื้องต้นพบว่ากุหลาบรัตติกาลถูกมองว่าเป็นดอกไม้แห่งความหายนะ แนวคิดนี้อธิบายความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในการโยนความผิดให้กับธรรมชาติ

ในนวนิยายเรื่องนี้มีการเรียกดอกกุหลาบสีน้ำเงินว่า “กุหลาบรัตติกาล” ซึ่งมีนัยยะที่แตกต่างจากคำว่า “กุหลาบสีน้ำเงิน” ในบางประการ โดยขออธิบายดังนี้ คำว่า “กุหลาบสีน้ำเงิน” เป็นการมองพืชตามมุมมองประจักษ์นิยม เรียกชื่อตามสีที่เห็นในมุมมองของวิทยาศาสตร์ เมื่อพิจารณาคำว่า “กุหลาบรัตติกาล” พบว่า เป็นการอุปลักษณสีของกุหลาบให้เชื่อมโยงกับช่วงเวลากลางคืนและยังมีนัยยะที่สื่อถึงความมืดมน ความลึกลับของธรรมชาติ “กุหลาบรัตติกาล” จึงมีนัยยะที่ผูกโยงธรรมชาติให้เข้ากับความลึกลับ ยากต่อการพิสูจน์ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การเรียก “กุหลาบรัตติกาล” เป็นการนิยามความหมายบางประการให้กับธรรมชาตินั่นเอง ซึ่งในบทความนี้จะใช้คำว่า “กุหลาบสีน้ำเงิน” ในการเรียกดอกกุหลาบในภาพรวม และใช้คำว่า “กุหลาบรัตติกาล” เพื่อสื่อถึงการตีความเชิงสัญลักษณ์ที่ชัดเจนขึ้น ประการที่สำคัญคือ “กุหลาบรัตติกาล” เป็นชื่อที่มนุษย์ตั้งขึ้นเพื่อเรียกกุหลาบสีน้ำเงินอันเป็นการแสดงถึงการที่มนุษย์พยายามตีความธรรมชาติให้เข้าสู่ระบบระเบียบของมนุษย์ผ่านการตั้งชื่อ

2. Method

การศึกษาครั้งนี้ใช้นวนิยายเรื่อง “กุหลาบรัตติกาล” บทประพันธ์ของ พงศกร ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2551 โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ประเด็นได้แก่ 1) กุหลาบรัตติกาลกับพื้นที่ปิด 2) กุหลาบรัตติกาลกับโรคประหลาด 3) กุหลาบรัตติกาลกับการถูกจัดระบบ 4) กุหลาบรัตติกาลกับความเป็นท้องถิ่น

3. Results

3.1 กุหลาบรัตติกาลกับพื้นที่ปิด

ภวาริและมานนท์พบกุหลาบรัตติกาลท้ายสวนหลังค่อม เมื่อพิจารณาจากทางเดินไปสู่เรือนกระจกที่มีดอกกุหลาบที่ปลูกไว้นั้นเป็นที่ที่ลับตาคน ยากต่อการเข้าถึง และมีความรกรุงรัง “กระจกหลายแผ่นมีรอยร้าวและขุ่นมัวด้วยแผ่นตะไคร่จนมองไม่เห็นว่ามีต้นไม้โตบ้าง” สภาพแวดล้อมของเรือนกระจกแสดงให้เห็นว่า กุหลาบรัตติกาลเป็นดอกไม้ที่ถูกผู้ที่สร้างขึ้นมาจัดไว้ในที่ปิด อาจมองได้ว่าเป็นพื้นที่ปิด และเป็นเสมือนพื้นที่ของธรรมชาติอันบริสุทธิ์ “พออย่างทำเข้าไปภายใน มานนท์รู้สึกได้ถึงความชุ่มชื้นที่เจืออยู่ในทุกอนุภาค...แสงแดดล่าสุดท้ายจากพระอาทิตย์ยามใกล้สนธยาส่องลอดแถววัลย์ไม้ที่ปกคลุมหลังคาแก้วลงมาเป็นลำ ก่อให้เกิดรัศมีสีทองฉาบไล้ภายในเรือนกระจกให้ดูราวกับว่าเขาหลุดไปยังมิติหนึ่งที่ไม่ใช่โลกมนุษย์” (พงศกร ,2555: 42) ผู้ที่ไปพบกุหลาบรัตติกาลคนแรกคือมานนท์ หากพิจารณาแล้วอาจมองได้ว่า เพศชายเป็นบุกรุกเข้าไปถึงธรรมชาติ ด้วยพื้นที่ที่ “ไม่มีใครเปิดใช้งานมานานนับปี” (พงศกร ,2555: 41) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการไร้ระเบียบต่างๆตามที่มนุษย์ได้จัดระบบไว้ หากพิจารณาแล้วอาจมองได้ว่า ภายในเรือนกระจกที่เป็นที่อยู่ของกุหลาบรัตติกาลอาจไม่ใช่พรมแดน/พื้นที่ธรรมชาติโดยแท้ แต่มันคือพื้นที่ธรรมชาติที่ถูกมนุษย์กำหนดขึ้น ที่น่าสนใจคือมนุษย์ที่จำกัดพื้นที่ทางธรรมชาติได้

ต้องเป็นที่ เป็นพวกเดียวกับธรรมชาติ นั่นคือเจ้าแหวนแก้ว ที่ถูกธรรมชาติทำลายพรมแดนอัตลักษณ์มนุษย์ คือโดน
หนามกุหลาบตำ ความเป็นธรรมชาติ (นิลนวารา) ได้เข้าสู่ร่างกายของมนุษย์ (เจ้าแหวนแก้ว) ซึ่งจะอธิบายในหัวข้อถัดไป
กุหลาบรัตติกาลกับความเป็นพื้นที่ปิดล้อมนัยยะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในลักษณะที่
น่าสนใจคือ มนุษย์พยายามเข้ามาจำกัดพื้นที่ให้ธรรมชาติอาศัยอยู่ โดยที่มนุษย์มองว่ากุหลาบ รัตติกาลหรือ
ธรรมชาติอันแปลกประหลาดนี้อาจเป็นภัยกับคนภายนอกจึงจำกัดที่อยู่ เพื่อตนซึ่งเป็นผู้สร้างจะที่สามารถควบคุม
ได้แต่เพียงผู้เดียว ดังนั้นอาจแสดงให้เห็นถึงวิถีคิดแบบมนุษย์เป็นใหญ่ (Anthropocentrism) ในด้านการมีอำนาจ
ในการ “สร้าง” ธรรมชาติรูปแบบใหม่และ “จำกัด” พื้นที่ให้กับธรรมชาติ

3.2 กุหลาบรัตติกาลกับโรคประหลาด

มานนธ์ผลอให้หนามกุหลาบรัตติกาลตำ “หนามแหลมนั้นแทงนิ้วของเขาจนเลือดออกเมื่อชายหนุ่มเผลอ
ไปสัมผัสกับมันเข้า” (พงศกร ,2555: 42) หลังจากนั้นเขามีอาการไข้และได้พบกับวิญญูณที่สิงสถิตอยู่ในกุหลาบ
คือ “นิลนวารา” เมื่อหนามกุหลาบตำบ่อยขึ้น มานนธ์ก็ติดต่อนิลนวาราได้มากยิ่งขึ้น นิลนวารามาปรากฏตัวและ
ขอร้องให้เขาช่วยเหลือ ไม่ให้มาวุ่นวายกับกุหลาบรัตติกาล มานนธ์เกิดความรู้สึกผูกพันกับนิลนวาราและต้องการ
ปกป้องเธอ

เมื่อรมิตา เพื่อนของภวาริทราบเรื่องกุหลาบรัตติกาล ประกอบกับหนี้สินจำนวนมากที่เธอมี เธอจึงคิดนำ
กุหลาบไปขายแต่ไม่ทันระวัง “ต้นกุหลาบรัตติกาลเอนงุบเข้าใส่ร่างผอมบางของรมิตา พร้อมกับที่หนามแหลมคม
ทิ่มแทงเข้าไปในใจกลางฝ่ามือของหญิงสาว จนเลือดสีแดงสดพุ่งทะลักออกมาราวกับน้ำพุ” (พงศกร ,2555: 181)
หลังจากนั้นรมิตาก็มีไข้ขึ้นสูงเช่นเดียวกับมานนธ์และเพื่อถึงนิลนวาราเช่นเดียวกัน “ไข้สูง ตัวร้อน เพ้อ และเห็น
ภาพหลอน...ทั้งรมิตาและมานนธ์ล้วนมีอาการหลายอย่างคล้ายคลึงกัน จะต่างอยู่นิดเดียวที่รมิตามีอาการรุนแรง
กว่าเท่านั้น” (พงศกร ,2555: 437) นั่นคือ พิษจากหนามกุหลาบทำให้รมิตาเสียชีวิต การตายของรมิตาทำให้วงการ
แพทย์สนใจศึกษาอาการของเธอ เพราะมีลักษณะคล้ายติดเชื้อไวรัส

หากมองตามแนวคิดการทำลายระเบียบภายนอก-ภายใน ที่แมรี ดักลาส (อ้างใน วีรี เกวลกุล, 2552: 41)
กล่าวไว้ว่า การที่ของเหลวในร่างกายไหลจากภายในสู่ภายนอกเป็นการทำลายเส้นแบ่งระหว่างภายนอกและภายใน
นั่นหมายถึงการทำลายกรอบระเบียบของสังคม หากนำแนวคิดของแมรีเข้ามามอง เมื่อหนามกุหลาบทิ่มแทง
ร่างกาย ก่อให้เกิดการทำลายเส้นแบ่งระหว่างภายนอกและภายในร่างกาย นั่นคือการทำลายพรมแดนระหว่าง
ผิวหนังกับเชื้อไวรัส และเป็นการทำให้ระเบียบที่เคยเป็นปกติวุ่นวาย ก่อให้เกิดโรคประหลาดที่ไม่มีองค์ความรู้ทาง
วิทยาศาสตร์ค้นพบ ผู้คนตื่นตระหนกกับโรคประหลาดนี้ และทำให้มีผู้เสียชีวิตและเสียชีวิต

หากวิเคราะห์โรคประหลาด ในมุมมองที่ลึกลงไปอีก จะพบว่า โรคนี้มองตามแนวคิดความอูจจารได้ จูเลีย
คริสเตวา (อ้างใน เมธาวิ โหละสุต ,2555: 10) กล่าวถึงแนวคิดเรื่องความอูจจารไว้ว่า ความอูจจารไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่
วัตถุ เป็นสิ่งที่รุนแรงก้าวร้าว คอยขับเคี่ยวกับภัยคุกคามที่ก่อให้เกิดความผิดปกติของภายนอกและภายใน ความอูจ
จารถูกผลักไสออกนอกเหนือขอบเขตที่เป็นไปได้ หากนำโรคประหลาดนี้มามองตามแนวคิดความอูจจารอาจกล่าว
ได้ว่า โรคดังกล่าวเป็นความอูจจารอย่างหนึ่งที่ทำลายขอบเขตขององค์ความรู้ทางการแพทย์ เนื่องจากไม่มีวงการ

แพทย์วิจัยได้ว่าโรคนี้คืออะไร และเป็นไปไม่ได้ที่กุหลาบจะมีพิษ นอกจากนั้นเมื่อเชื้อโรคนี้เข้าสู่ร่างกายก็ได้ทำลายระเบียบ ทำลายความปกติของตัวตนมนุษย์ นั่นคือการก่อให้เกิดอาการประหลาดต่างๆ เช่น การปัสสาวะเป็นสีเข้มหรือการเสียชีวิต ซึ่งจะวิเคราะห์ในลำดับถัดไป

จะพบว่าหากพิจารณาอาการของโรค ที่ต้องขับ “ของเหลว” ในร่างกายออกมา ไม่ว่าจะเป็นการอาเจียน การปัสสาวะ “ปัสสาวะดำเข้มอย่างกับสีกาแฟ” (พงศกร ,2555: 440)จะพบว่าหากมองโรคตามแนวคิดความอุจจาร การขับออกของพิษจัดได้ว่าเป็นการขับออกของสิ่งที่เสียเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายเรา เมื่อใดก็ตามที่สิ่งที่ “ภายใน” ถูกสำรวจออก “ภายนอก” สิ่งนั้นจะกลายเป็นความน่าขยะแขยงและทำลายการนิยามตัวตนที่ปกติของมนุษย์ และเมื่อความอุจจารได้แผ่เข้าจากภายนอกสู่ภายใน ตัวเราจะเป็นความอุจจาร เสียเองและต้องตกอยู่ในอำนาจของสิ่งแปลกปลอมในร่างกาย การขับพิษของกุหลาบออกจากร่างกายถือได้ว่าเป็นการขับ “ธรรมชาติ” ออกจากตัวตน เป็นธรรมชาติที่แปลกปลอม

กรณีนี้จะขอยกแนวคิดเรื่องความอุจจารของ Goodnow ที่ได้ประยุกต์แนวคิดมาจากจูเลีย คริสเตวา ดังนี้ Goodnow (2001:34) ได้นำความอุจจารมาใช้ในการศึกษาภาพยนตร์สยองขวัญ และได้กล่าวไว้ว่า ความอุจจารมีทั้งภายนอกและภายใน โดยจะให้ความสำคัญกับความอุจจารภายในมากกว่าภายนอก ความอุจจารภายใน เป็นสิ่งที่อันตรายต่ออัตลักษณ์ เพราะความอุจจารจะกัดกินร่างกายเราจากภายใน นอกจากนั้น ความอุจจารภายในยังบ่งชี้ความสำคัญของสภาพผิวหนัง โดยที่ผิวหนังจะทำหน้าที่เป็นเครื่องหมายให้กับสภาพภายในที่ไม่เห็นด้วยตาเปล่า ทำหน้าที่เป็นพรมแดนบรรจุเลือดและอวัยวะภายใน ทำให้อัตลักษณ์ของคนๆหนึ่งประกอบเป็นองค์รวม เมื่อผิวหนังถูกทำลายด้วยการฉีกขาด เราจึงต้องเผชิญหน้ากับ การล่มสลายของพรมแดนระหว่างภายในและภายนอก ร่างกาย เมื่อนิลนาราเข้าสู่ร่างกาย ได้เกิดการสำรวจความเป็นนิลนาราออกจากตัวตน นิยามตัวตนผ่านการขับออกของของเสีย ก่อให้เกิดการบงกชตัวตนของมนุษย์ เกิดโรคประหลาด หากมองตามแนวคิดของ Goodnow จะเห็นได้ว่าร่างกายมนุษย์แต่เดิมถูกปกคลุมด้วยผิวหนัง เมื่อนิลนาราเข้าไปภายในร่างกายก่อให้เกิดความเสียหายซึ่งเป็นการทำลายอัตลักษณ์จึงเข้าไปทำลายร่างกายที่เคยถูกนิยามว่าเป็นปกติ

โรคประหลาดที่มาจากกุหลาบรัตติกาลนั้น เมื่อมองตามแนวคิดความอุจจารมาประยุกต์กับกรอบคิดของการวิจารณ์วรรณกรรมเชิงนิเวศมาจะทำให้เห็นว่า ธรรมชาติ (กุหลาบ) จัดเป็นความอุจจารรูปแบบหนึ่งที่เข้ามาทำลายอัตลักษณ์อันสมบูรณ์แบบของมนุษย์ อาการที่น่าสนใจที่จะนำมาพิจารณาเพื่อให้เห็นชัดเจนขึ้นคือการเสียชีวิต

ความผิดปกติที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับพิษมาจากกุหลาบที่น่าพิจารณาคือ “ความเสียหาย” อาการที่สำคัญอย่างหนึ่งเมื่อได้รับเชื้อไวรัส นั่นคือ การเสียชีวิตเพื่อคล้ายเหมือนได้รับสารเสพติด หากมองตามกรอบของมานุษยวิทยาจะพบว่า ความเพ้อคลั่งหรือความบ้าจัดให้เป็นความแปลกแยก ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า “ความบ้า” เป็นการทำลายการนิยามตัวตนที่ปกติของมนุษย์ “ความบ้า” คือความเป็นอื่น ที่สามารถสื่อสารกับ “นิลนารา” ซึ่งเป็นความอื่นเช่นกัน ดังนั้นการสื่อสารกับนิลนาราได้นั้นต้องอนุญาตให้ความเป็นนิลนาราเข้าสู่ร่างกายก่อน “ขณะที่แผลถูกหนามกุหลาบตำกำลังปวดตบๆ และเธอก็เริ่มมีไข้ ตอนนั้นเองที่นิลนาราปรากฏกายออกมาให้เธอเห็นเป็นครั้งแรก” (พงศกร ,2555: 508) เมื่อพิษของนิลนาราเข้าสู่ร่างกายผู้ใด ผู้นั้นจะอยู่ฝ่ายเดียวกับนิลนารา และกลายเป็นอื่น

ของสังคม ดังนั้นโรคประหลาดดังกล่าวแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในด้านที่ธรรมชาติมา รุกรานอัตลักษณ์มนุษย์ สุดท้ายแล้วตัวละครที่สติวิปลาสต้องถูกกีดกันออกจากสังคมปกติเข้าสู่สถานที่ที่เหมาะสม คือ โรงพยาบาล

จากที่กล่าวมานั้นเมื่อนำเอาแนวคิดความอุจจารและแนวคิดเรื่องการทำลายระเบียบภายนอก-ภายในมา ประยุกต์ใช้กับแนวคิดการวิจารณ์วรรณกรรมเชิงนิเวศจะเห็นได้ว่า เมื่อธรรมชาติเข้าสู่ร่างกายมนุษย์ทำให้เกิดความ ยุ่งเหยิงไร้ระเบียบ ทำลายอัตลักษณ์ความเป็นมนุษย์ นั่นคือการมองว่าธรรมชาติเป็นเชื้อร้ายที่นำมาซึ่งความตาย ของมนุษย์ เมื่อพิจารณาแล้วอาจกล่าวได้ว่า “ความบ้า” อาจจัดเป็นการตายรูปแบบหนึ่ง ที่ไม่ใช่การตายจากโลก แต่เป็นการตายจากสังคมที่มีระบบระเบียบ และหากมองตามแนวคิดแพะรับบาป (scapegoat) อาจถือได้ว่า กุหลาบรัตติกาลเป็นแพะรับบาปทางการแพทย์ เนื่องจากโรคประหลาดที่เกิดขึ้นเกิดจากมนุษย์ถูกหนามของกุหลาบ รัตติกาลตำ แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าแท้จริงแล้วผู้ที่ถูกหนามกุหลาบตำเป็นเพราะกิเลสที่หลงใหลความงามและ ความแปลกประหลาดของกุหลาบรัตติกาลจนถึงต้องการเข้าครอบครอง ดังนั้นมนุษย์เองอาจนำตัวเองเข้าหาเชื้อ ร้ายจากกุหลาบ

3.3 กุหลาบรัตติกาลกับความเป็นท้องถิ่น

ต้นนิลนวารากับการเป็นดอกไม้ประจำถิ่น เมื่อพิจารณาต้นแม่ของกุหลาบรัตติกาลคือ นิลนวาราพบว่าเป็นดอกไม้พื้นเมืองหรือดอกไม้ประจำถิ่นม่อนผาเมิง “ต้นนิลนวาราเป็นไม้เฉพาะถิ่น มีขึ้นอยู่บนยอดสูงสุดของ ม่อนผาเมิงทีเดียว” (พงศกร, 2555: 438) แสดงถึงที่อยู่ที่เหมาะสมของนิลนวารา และเป็นพื้นที่ปิดที่ต้นนิลนวารา จะอาศัยอยู่ได้ และไม่ต้องการให้มนุษย์เข้าไปควบคุมและจัดการ

เมื่อพิจารณาตามบรรยากาศในเรื่อง หลังจากชัชชนะรับปากว่าจะมาตรวจสอบกุหลาบให้ พบว่า บรรยากาศรอบคุ่มดูหม่นหมองอย่างไม่มีสาเหตุ “ท้องฟ้าเช้าวันนี้มีเมฆสีดําทะมึนลอยกระจกระจายไปทั่ว มีเสียง ฟ้าร้องมาแต่ไกล เป็นสัญญาณว่าอีกไม่นานฝนคงจะลงเม็ดหนัก ไม่มีแสงตะวันอบอุ่นอย่างทุกวัน ด้วยหมู่เมฆฝนที่ หนาที่บดบังแสงสีทองจนหมดสิ้น” (พงศกร, 2555: 59) นี่อาจเป็นจุดเริ่มต้นของความขุ่นมัวของธรรมชาติ เมื่อมี ผู้บุกรุกและคนภายนอกเข้ามายุ่งเกี่ยวเพื่อจัดระบบให้ธรรมชาติ

กุหลาบรัตติกาลถูกขโมยไปจากคุ่มศิริคำ ต้นกุหลาบถูกย้ายไปยังอีกที่หนึ่งเพื่อรอการมารับของบริษัทค้า พันธุ์ไม้ต่างชาติ การที่ดอกไม้ถูกย้ายที่อาจเป็นการเริ่มต้นของความไร้ระเบียบ ดอกไม้ประหลาดที่ไม่อยู่ในสารบบ กำลังจะถูกจัดระเบียบตามระบบของรัฐ ในขณะที่เดียวกัน ก็มีความย้อนแย้งกันเกิดขึ้น นั่นคือ ดอกไม้ประหลาดอยู่ ในระบบระเบียบของท้องถิ่นอยู่แล้ว แต่อำนาจของคนเมืองนี้เองมาทำให้ดอกไม้ต้องออกจากระบบพื้นเมือง เข้าสู่ ระบบสากล ความไร้ระเบียบจึงเกิดขึ้น นั่นแสดงให้เห็นว่ากุหลาบรัตติกาลจำเป็นต้องถูกจำกัดให้อยู่เฉพาะที่ของมัน ตามแต่เดิมที่อยู่ในเรือนกระจก และจากการพิจารณาจะพบว่า เจ้าแหวนแก้วผู้ควบคุมขอบเขตของกุหลาบรัตติกาล ให้อยู่เฉพาะเรือนกระจกนั้น สามารถทำได้เฉพาะช่วงชีวิตของตนเท่านั้น เพราะเมื่อตนเสียชีวิต คนรุ่นหลังก็ สามารถนำกุหลาบออกไปได้ นั่นแสดงให้เห็นว่าธรรมชาติไม่สามารถถูกจำกัดพื้นที่ได้อย่างเบ็ดเสร็จ

ดังนั้น การที่ดอกนิลนวารากุณาเสนอให้เป็นดอกไม้มีพิษและนำไปสู่โรคประหลาด จึงมีความเกี่ยวข้องกับความเป็นท้องถิ่น คือ ม่อนผาเมิง ซึ่งแต่เดิมเป็นเมืองลับแล เป็นเมืองของเหล่าผีเสื้อซึ่งเป็นภูตผี ต่อมา ม่อนผาเมิงกลายเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย แต่อยู่ในส่วนของท้องถิ่น เมื่อพิจารณาความเป็นท้องถิ่นแล้วอาจมองได้ว่าโรคประหลาดนี้มาจากท้องถิ่นที่เข้ามาคุกคามคนในพื้นที่เมืองนี้อาจเป็นการมองได้ว่ากุหลาบรัตติกาลเป็นการต่อสู้ต่อร่องระหว่างท้องถิ่นและความเป็นเมือง เมื่อพิจารณาความเป็นท้องถิ่น โรคประหลาด และธรรมชาติ สามารถแสดงถึงนัยยะความสัมพันธ์เชิงนิเวศคือ มนุษย์มองว่าธรรมชาติคือความป่าเถื่อนและเป็นที่มาของโรคร้าย

3.4 กุหลาบรัตติกาลกับการถูกจัดระบบ

กุหลาบรัตติกาลได้รับการจัดระบบสู่วงการวิทยาศาสตร์ ในตอนท้าย นิลนวารากุณาเสนอว่าดอกไม้กลายเป็นคน เมื่อตายมีความโกรธแค้น จึงเกิดพิษ กลับถูกอธิบายในมุมมองของวิทยาศาสตร์ว่านิลนวารากุณาจัดเป็นไม่มีพิษประเภทหนึ่ง เกิดขึ้นได้จริงตามหลักวิทยาศาสตร์ มีการนำตำนานมาอธิบายใหม่ด้วยวาทกรรมวิทยาศาสตร์“...มีสารเคมีชนิดหนึ่งในกลีบดอกนิลนวารากุณาในปริมาณที่สูงมาก...มากถึงขนาดล้มสัตว์ตัวใหญ่ๆได้เลยนะ อันที่จริงสารเคมีชนิดนี้มีอยู่ในผืน ในกัญชาด้วยแต่ปริมาณที่มีในต้นไม้นั้นน้อยกว่าในดอกนิลนวารากุณาหลายสิบเท่า สารนี้เป็นสารเสพติด สามารถทำให้คนที่เสพเข้าไปเกิดภาพหลอน หูแว่ว การรับรู้เรื่องเวลาสถานที่ผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง” (พงศกร, 2555: 492)

การนำตำนานมาอธิบายใหม่ด้วยวิทยาศาสตร์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การนำธรรมชาติมาเข้าสู่ระบบวิทยาศาสตร์เป็นการลดทอนความอำนาจของธรรมชาติไปสู่สิ่งที่มนุษย์ควบคุมได้ ป้องกันอันตรายได้ เป็นการลดความศักดิ์สิทธิ์และน่าเกรงกลัวของธรรมชาติ “นิลนวารามีตัวตนที่ไหนกัน ก็แค่ตำนานเรื่องเล่าที่มนุษย์แต่งขึ้นมาเพื่ออธิบายความเป็นมาของดอกไม้...ก็เท่านั้นเอง” (พงศกร, 2555: 489) นั่นคือการลดทอนระบบความเชื่อเรื่องเล่าเก่าแก่ด้วยผลการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์

อย่างไรก็ตาม นวนิยายได้มีการสร้างชุดความรู้สองชุดคู่กันคือชุดความรู้ทางวิทยาศาสตร์และชุดความรู้เหนือธรรมชาติ คนที่ถูกทำลายระเบียบ (หนามดำ) จะมีอาการประสาทหลอน ตอนท้ายได้ทิ้งปมให้ผู้อ่านคิดว่าสาเหตุที่รณิเห็นวิญญาณนิลนวารากุณาเป็นเพราะสาเหตุใด สุดท้ายแล้วไม่มีผู้ใดหาหลักฐานมายืนยันได้ว่านิลนวารากุณาตัวตนจริงหรือไม่ ผู้ที่ถูกหนามดำเป็นเพราะพิษหรือเพราะวิญญาณของนิลนวารากุณาเป็นการนำเสนอแบบหลังสมัยใหม่ที่ไม่มีความตอบใดถูกต้องเบ็ดเสร็จ

4. Discussion and Conclusion

จากการศึกษาพบว่า กุหลาบรัตติกาลมีนัยยะเชิงนิเวศอยู่ 4 ประการ ได้แก่ กุหลาบรัตติกาลกับการเป็นพื้นที่ปิด กุหลาบรัตติกาลกับโรคระบาด กุหลาบรัตติกาลกับความเป็นท้องถิ่น และกุหลาบรัตติกาลกับการถูกจัดระบบโดยมนุษย์ นัยยะทั้งสี่ประการนี้สามารถเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

นอกจากกุหลาบรัตติกาลจะเป็นพาหะนำเชื้อโรคแล้ว ดอกไม้ชนิดนี้ยังนำมาซึ่งการแย่งชิงและกลายเป็นสิ่งที่มีมูลค่า ในนวนิยายกล่าวไว้ว่า กุหลาบรัตติกาลเป็น “กุหลาบที่จะเปลี่ยนชีวิตของทุกคนที่เกี่ยวข้อง” กุหลาบรัตติกาลถูกทำให้เป็นวัตถุแห่งการแข่งยิงและครอบครอง เพื่อนำไปสู่การควบคุม การผสมพันธุ์กุหลาบสีน้ำเงินเป็นผลสำเร็จถือเป็นความมหัศจรรย์ในวงการพฤกษศาสตร์ แต่ในขณะที่เดียวกันความมหัศจรรย์นั้นก็นำไปสู่ความหายนะ จากการที่มีการตีราคากุหลาบรัตติกาลให้มีราคาแพง

นวนิยายเรื่องนี้ได้สร้างความจริงให้กับธรรมชาติว่า ธรรมชาติคือสิ่งก่อให้เกิดความโชคร้าย โดยเฉพาะธรรมชาติที่ “ผิดธรรมชาติ” นำความหายนะมาสู่มนุษย์ “ต้องตามหาให้พบว่าใครขโมยกุหลาบไป และตามกลับคืนมาก่อนที่จะมีคนอื่น ๆ ได้รับอันตรายอีก” (พงศกร, 2555: 490) ตามแนวคิดแพะรับบาปที่ว่า สิ่งที่ถูกเป็นแพะรับบาปมักจะเป็นคนชายขอบของสังคม สุดท้ายกุหลาบรัตติกาลถูกกำจัดเพื่อ “ต่อไปนี้ชีวิตเราสองคนจะได้เป็นปกติสุขเหมือนคนอื่น ๆ เขาสักที” (พงศกร, 2555: 506) กุหลาบรัตติกาลได้เข้ามาเปิดโปงกิเลสและธาตุแท้ของมนุษย์ ไม่ว่าจะด้วยความโลภ ความรัก ซึ่งนำไปสู่ความโชคร้าย เมื่อพิจารณาแล้วสิ่งที่นำความโชคร้าย จริงๆ แล้วอาจไม่ใช่กุหลาบแต่เป็นความโลภของมนุษย์ ดังนั้นอาจมองได้ว่า กุหลาบรัตติกาล ได้เข้ามาวิพากษ์ความเป็นมนุษย์

ท้ายสุดแล้ว เมื่อพิจารณาจะเห็นว่าแท้จริงแล้ว ความหายนะต่างๆ ได้แก่ การแย่งชิงเพื่อครอบครองกุหลาบหรือการเกิดโรคระบาดที่มาจากกุหลาบนั้น ต่างก็เกิดขึ้นเพราะความผิดปกติของธรรมชาติ เพราะกุหลาบรัตติกาลเป็นกุหลาบที่แปลกประหลาด ถูกสร้างขึ้นโดยไม่มีองค์กรใดเข้ามาตรวจสอบและควบคุม ทั้งที่กุหลาบในเรือนกระจกมีอยู่มากมายแต่มีเพียงกุหลาบรัตติกาลต้นเดียวเท่านั้นที่นำความโชคร้ายมาให้เนื่องจากการไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ ดังนั้นอาจมองได้ว่า ธรรมชาติที่ทำอันตรายให้แก่มนุษย์คือธรรมชาติที่ไม่อยู่ในระบบวิทยาศาสตร์

นวนิยายเรื่องนี้ได้ชี้ให้เห็นผลของการตัดแต่งพันธุกรรม กุหลาบรัตติกาลเกิดจากกิเลสของมนุษย์ที่ต้องการผสมกุหลาบให้เป็นสีที่ตนต้องการ หรืออาจกล่าวได้ว่า กุหลาบรัตติกาลเกิดจากความต้องการควบคุมธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งเห็นได้ว่าเกิดผลร้ายมากกว่าผลดี เพราะสุดท้ายแล้วธรรมชาติที่มนุษย์ควบคุมได้ย้อนกลับมาทำร้ายมนุษย์เสียเอง หากมองแบบผิวเผินอาจเห็นว่าเป็นการนำเสนอแบบธรรมชาติเป็นใหญ่ แต่เมื่อพิจารณาตอนจบของเรื่องแล้วจะพบว่า กุหลาบรัตติกาลถูกมนุษย์ลักลอบขยายพันธุ์ก่อนที่จะถูกทำลาย หากมองกุหลาบรัตติกาลเป็นตัวแทนของกิเลสมนุษย์ นั่นเป็นการแสดงให้เห็นว่า ไม่ว่าจะในสถานการณ์ใดกิเลสของมนุษย์สามารถแผ่กิ่งก้านสาขาและขยายพันธุ์ได้เช่นเดียวกับกุหลาบรัตติกาล การที่กุหลาบถูกทำลายไม่ได้อาจแสดงให้เห็นว่ากิเลสของมนุษย์ก็ไม่สามารถถูกทำลายลงได้เช่นกัน นอกจากนั้นกุหลาบรัตติกาลยังเป็นตัวแทนของธรรมชาติที่ถูกสร้างโดยมนุษย์ อาจมองได้ว่าธรรมชาติที่ถูกมนุษย์เข้าไปจัดการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่างๆ ตามมา เมื่อสร้างธรรมชาติขึ้น

มาแล้วก็ไม่อาจควบคุมได้ ครั้งหนึ่งกุหลาบรัตติกาลอาจเป็นความมหัศจรรย์ของการค้นพบทางชีววิทยา แต่ภายหลังความมหัศจรรย์ก็นำไปสู่มหันตภัยต่อมนุษย์

5. References

- พงศกร. (2555). กุหลาบรัตติกาล. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: กรู๊ฟพับลิชชิ่ง.
- วีรี เกวลกุล. (2552). “ใต้เงาแห่งอดีต”: การศึกษาเปรียบเทียบการสร้างภาพแทนแบบกอธิกในงานเขียนของ จินวีร์ วิวัธน์ และพงศกร จินดาวัฒนะ. วิทยานิพนธ์ อม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เมธาวี โหละสุด. (2555). อ่านไฟล์คลับในฐานะนวนิยายแห่งความอูจจาร. *วารสารศิลปศาสตร์* 12 (2): 1-45; กรกฎาคม - ธันวาคม
- Asika, Ikechuwu Emmanuel and Madu, Bridget Ngozi. (2015). Eurocentrism and the African flora and fauna: an ecocritical discourse of Obinkarm Echewa’s *The Land’s Lord*. *European Journal of English Language, Linguistic and Literature*. 2(1): 32-42.
- Goodnow, J.K. (2001). *Kriteva in Focus: From Theory to Film, analysis*. New York: Berghahn Books.
- Igba Luga Camel. (2010). Environmental Exploration in Niyi Osundare’s *Eye of the Earth*. *Journal of Nigerian English and Literature*. 8, 203.
- Roy, Animesh. (2014). Green Poems: An Ecocritical Reading of Select Indian Poem in English. *MIT International Journal of English & Language & Literature*. 1(2): 92-99.

A Community Business Peaceful of Lahu : Hill tribe groups at Tak provinces

สันติวิธีธุรกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ จังหวัดตาก

Maj.Gen.Dr.Sittidet Wongpratya, Wannaporn Buddhapoompitak, Dr.Wasittapchara Waritt ,
Asst.Prof.Dr.Kusuma Palaprom, Prasit Jitbunjong

Abstract

This research has four objectives: 1(to study the community business disputes among Lahu hill tribe ethnic group, the grounded Thai people and government organizations; 2(to study the lifestyle of Lahu hill tribe and their community business in Thailand; 3(to develop the potential of Lahu hill tribe's community business; 4(to find the ways to solve business community conflicts peacefully. The population in this study consists of 1,830 people from old Lahumarket community, Ban Huayplalod, Ban Musoe Mai, Ban Sompoy, Mae Sot District in Tak Province. This is a qualitative and participatory action research.)PAR(.

The findings are as follows: 1. There is a lack of policy continuity and policy implementation. Government officials lack not only understanding but also access to people and deny employing good governance in solving problems. Under the National Park Act with the authority to declare legal rights on the farming land of Lahu)Musoe(, the disparity in coexistence among the hill tribes has been effected. 2. Lahu) Musoe(hill tribe ethnic group has long possessed and strictly conserved his own culture, tradition, ways of life, beliefs, language, history, attitude and values. They are used to living with wildlife and sufficiency. There is a limitation in potential development of community business of Lahu)Musoe(ethnic group. 3. As a result of the application of the National Park Act. The last objective requiring the search for peaceful problem solutions reveals the following approaches which are: 1(Integrating all concerned agencies and the community to address the problematic issues with legal, political and Buddhist principles. 2(Clearly zoning residential, farming and business areas. 3(Reviewing any official rules, regulations, and orders stipulated by authorities at ministerial levels to ensure that they correspond well with all changes. 4(Encouraging mutual cooperation between government officials and community members to promote learning, administration management and risk management to mobilize community economy up to the country reform process.

Keywords: Community business, Musoe, Tak provinces

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาปัญหาความขัดแย้งธุรกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอกับชาวไทยพื้นราบและองค์กรภาครัฐ 2. เพื่อศึกษาบริบทวิถีชีวิตและธุรกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ 3. เพื่อพัฒนาศักยภาพธุรกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ 4. เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งธุรกิจชุมชนแบบสันติวิธี ประชากรที่ศึกษาประกอบด้วย ชุมชนบ้านห้วยปลาหลด บ้านมูเซอใหม่ บ้านส้มป่อย อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จำนวน 1,830 คน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า 1. ขาดความต่อเนื่องเชิงนโยบาย การดำเนินนโยบายข้าราชการขาดความเข้าใจ เข้าถึง และธรรมาภิบาลการแก้ไขปัญหา พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติประกาศทับที่อยู่อาศัย ที่ทำกินของลาหู่ (มูเซอ) จนนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำในการอยู่ร่วมกัน 2. ลาหู่ (มูเซอ) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อ ภาษา ประวัติศาสตร์ ทัศนคติ ค่านิยม เป็นของตนเองมาอย่างยาวนาน มีความเคร่งครัดในวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตการอยู่กับป่า แบบเศรษฐกิจพอเพียง 3. การพัฒนาศักยภาพธุรกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาเผ่าลาหู่ (มูเซอ) มีขีดจำกัดตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ และ 4. 1) บูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกับชุมชน แก้ไขปัญหาภายใต้หลักนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์แนวพุทธ 2) กำหนดเขตพื้นที่อยู่อาศัยที่ดินทำกินให้ชัดเจน 3.) ทบทวนกฎระเบียบ ข้อบังคับในระดับกระทรวงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง 4.) ส่งเสริมให้ข้าราชการและชุมชนเกิดการเรียนรู้การบริหารจัดการความเสี่ยงร่วมกันและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนรองรับกระบวนการปฏิรูปประเทศ

คำสำคัญ: สันติวิธีธุรกิจชุมชน, มูเซอ, จังหวัดตาก

ความเป็นมาและที่มาของปัญหา

“...เราจะเอากฎหมายป่าสงวนฯ ไปบังคับคนที่อยู่ในป่าที่ยังไม่ได้สงวนแล้ว เพิ่งไปสงวนทีหลัง โดยขีดเส้นบนกระดาษก็ดูชอบกล

อยู่ แต่เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเมื่อขีดเส้นแล้ว

ประชาชนที่อยู่ในนั้นก็กลายเป็นผู้ฝ่าฝืนกฎหมายไป ถ้าดูในทางกฎหมายเขาก็ฝ่าฝืน เพราะว่าตรามมาเป็นกฎหมายโดยชอบธรรม แต่ว่าถ้าตามธรรมชาติใครเป็นผู้ทำผิดกฎหมายก็ผู้ที่ขีดเส้นนั่นเอง เพราะว่าบุคคลที่อยู่ในป่านั้นเขาอยู่ก่อนเขามีสิทธิในทางเป็นมนุษย์ หมายความว่าทางราชการบุกรุกบุคคล ไม่ใช่บุคคลบุกรุกบ้านเมือง...” (กระแสพระราชดำริสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อ 27 มิถุนายน 2516)จากกระแสพระราชดำริฯ สะท้อนให้เห็นพระเนตรที่ยาวไกลเข้าใจสภาพปัญหาของเหล่าพสกนิกรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ และราษฎรผู้ด้อยโอกาสที่กำลังประสบปัญหาความขัดแย้งกับภาครัฐและความเหลื่อมล้ำทางสังคมของผู้ด้อยโอกาสโดยเฉพาะปัญหาที่อยู่อาศัยและที่ทำกินทับซ้อนกับพื้นที่ราชการ

ปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย (Ethnic Minority Groups) เป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อนประการบาง เป็นปัญหาความมั่นคงมิติใหม่ โดยเฉพาะปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางสังคม การศึกษา ตลอดจนการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้เพราะกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยมักขาดโอกาสทางสังคม มักตกอยู่ในสภาพของ “คนชายขอบ” ซึ่งเป็นผลจากความไม่สมดุลทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการศึกษา ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยให้เกิดทัศนคติและความสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ของตนที่แตกต่างในการอยู่ร่วมกับชนกลุ่มใหญ่และอาจส่งผลต่อความมั่นคงในหลายมิติชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ (ลาหู่) จังหวัดตาก มีจำนวนประชากร 1,830 คน ปัจจุบันประกอบอาชีพการเกษตรบนพื้นที่สูงในลักษณะวนเกษตร โดยเฉพาะการปลูกผักและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรชุมชนเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจนเป็นที่รู้จักของกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปคือ “ตลาดมูเซอ” ที่ตั้งอยู่บริเวณเส้นทางจังหวัดตาก-อำเภอแม่สอด ปัจจุบันพื้นที่ตลาดดังกล่าวเป็นพื้นที่ธุรกิจชุมชนที่ได้รับความสนใจของผู้ที่ผ่านไปมา ส่งผลให้เกิดกรณีความขัดแย้งระหว่างชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอกับชาวไทยพื้นราบที่เข้าไปทำธุรกิจค้าขาย (เข้าไปใหม่) รวมทั้งปัญหาการทับซ้อนบนที่ดินของทางราชการกับชุมชนในลักษณะต่างๆ จนกลายเป็นประเด็นปัญหาความขัดแย้งไปสู่มิติต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง และส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของชาวไทยภูเขาชนกลุ่มชาติพันธุ์มูเซอและชาวไทยภูเขาเผ่าอื่น ๆ

จากปัญหาดังกล่าวในฐานะคณะผู้วิจัยมีประสบการณ์ด้านกลุ่มชาติพันธุ์และปัญหาความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ ได้ตระหนักถึงปัญหาความมั่นคงของชาติมิติใหม่ ที่อาจก้าวข้ามเชื่อมโยงไปสู่มิติอื่น ๆ จึงสนใจในการศึกษาปัญหาดังกล่าวอย่างลึกซึ้ง ต่อไป

1. ปัญหาการวิจัย

1.1) ปัญหาความขัดแย้งธุรกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอกับชนพื้นราบและองค์กรภาครัฐจะนำไปสู่ปัญหาความมั่นคงมิติอื่น ๆ และขยายขอบเขตของปัญหาหรือไม่อย่างไร

1.2) ความขัดแย้งเชิงธุรกิจชุมชนระหว่างชาติพันธุ์ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์มูเซอและการพัฒนาศักยภาพธุรกิจชุมชน และการจัดการองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่อย่างไร

1.3) การดำเนินธุรกิจชุมชนของชาวไทยภูเขาในกลุ่มชาติพันธุ์มูเซอ เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลในเรื่องนโยบายที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการสนับสนุนการจัดการอย่างเร่งด่วนอย่างมีส่วนร่วม โดยการให้คนกับป่าอยู่ร่วมกันและดูแลป่าอย่างยั่งยืน ตลอดจนการฟื้นฟูป่าตามแนวพระราชดำริฯ หรือไม่อย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัญหาความขัดแย้งธุรกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอกับชาวไทยพื้นราบและองค์กรภาครัฐ

2.2 เพื่อศึกษาบริบทวิถีชีวิตและธุรกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ

2.3 เพื่อพัฒนาศักยภาพธุรกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ

2.4 เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งธุรกิจชุมชนแบบสันติวิธี

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านประชากร /พื้นที่

ศึกษาเฉพาะคือ ชาวไทยภูเขาในกลุ่มชาติพันธุ์มูเซอ หมู่ 5 บ้านส้มป่อย, หมู่ 8 บ้านห้วยปลาหลด, บ้านมูเซอใหม่ ตำบลด่านแม่ละเมา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จำนวน 1,830 คน, ชุมชนตลาดมูเซอเก่าและตลาดมูเซอใหม่ หมู่ 8 ตำบลด่านแม่ละเมา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และองค์กรภาครัฐ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จำนวน 150 คน

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา/ระเบียบวิธีวิจัย

ศึกษาเฉพาะกรณีความขัดแย้งธุรกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ การพัฒนาศักยภาพธุรกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ การส่งเสริมนโยบายคนอยู่ร่วมกับป่าและฟื้นฟูป่า การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นหลักและเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เข้ามาใช้ประกอบกับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อต้องการเข้าถึงข้อมูลอย่างถูกต้องและลึกซึ้ง สามารถที่จะนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาได้จริง ทั้งในแง่มุมมองเชิงวิชาการและการยอมรับจากผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 ฝ่าย ซึ่งจะมีมุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งผลของการวิจัยลักษณะนี้จะนำไปสู่การเกิด “การบูรณาการทางความคิดร่วมกัน และนำไปสู่จุดเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหา”

ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าชาวไทยภูเขา มีความเป็นอัตลักษณ์ของตน มีความเป็นพลวัต (Dynamic) ต่อปรากฏการณ์ทางสังคมที่เข้ามาสัมผัสผสมประกอบกับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC: Asian Economic Community) ทำให้เกิดการเชื่อมต่อกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภูมิภาคนี้อย่างกว้างขวาง ดังนั้น การดำเนินการในครั้งนี้ จึงประกอบด้วยชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ (ลาหู่) ในพื้นที่เป้าหมาย และมุมมองของกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันนอกพื้นที่ ข้าราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ และจากส่วนกลาง คณะผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญชนเผ่า

แนวทางการดำเนินการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพตามเครื่องมือดังกล่าว โดยการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ชุมชน การถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนจำนวน 2 ครั้ง เชิญวิทยากรเจ้าหน้าที่ป่าไม้ให้ความรู้กับประชากรกลุ่มเป้าหมาย คณะผู้วิจัยทำ(CSR:Corporate Social Responsibility) ร่วมกับชุมชนบ้านห้วยปลาหลดและพุทธอุทยาน นักวิชาการสำรวจน้ำบาดาล เจาะบ่อน้ำบาดาลใช้ประโยชน์ร่วมกัน 1 แห่ง ที่หมู่ 8 บ้านห้วยปลาหลด เพื่อ 1.) สร้างความสัมพันธ์และกระชับความสัมพันธ์เพื่อเข้าถึงแหล่งข้อมูล 2.) เพื่อเสริมสร้างนวัตกรรมเรียนรู้ร่วมกันในการจัดหาแหล่งน้ำและการใช้น้ำอย่างประหยัด และแก้ปัญหาภัยแล้ง 3.) เสริมสร้างคุณภาพชีวิตชุมชน ให้ชุมชนเกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนา และสร้างความมั่นคงของมนุษย์ ในระดับพื้นที่ใช้

3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลาระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ตั้งแต่ 20 เมษายน 2558 – 19 สิงหาคม 2559

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 ทราบปัญหาความขัดแย้งธุรกิจชุมชนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอกับชาวไทยพื้นราบ และพฤติกรรมข้าราชการ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

4.2 ทราบบริบทวิถีชีวิตและธุรกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขา

4.3 สามารถพัฒนาศักยภาพธุรกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขา

4.4 ทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาธุรกิจชุมชนแบบสันติวิธีหลากหลายทางวัฒนธรรมและธุรกิจชุมชน

4.5สามารถนำไปประยุกต์ใช้และศึกษาต่อยอดต่อไป

ตัวแปรใช้สำหรับการวิจัย ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ ปัจจัยเชิงนโยบายภาครัฐ การดำเนินนโยบายภาครัฐ ปัจจัยสภาวะแวดล้อม ปัจจัยความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ตัวแปรตามสันติวิธีธุรกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย การบริหารจัดการความขัดแย้งเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาศักยภาพธุรกิจชุมชนและการส่งเสริมนโยบายคนอยู่กับป่า และพื้นฟูป่า

การทบทวนวรรณกรรม

1) ทฤษฎีความขัดแย้ง 2) ทฤษฎีการสื่อสารการตลาดแบบครบวงจร 3) ทฤษฎีไร้ระเบียบ (Chaos Theory) 4) ทฤษฎีความเกี่ยวพัน (Linkage Theory) 5) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) คำสั่ง คสช.ที่ 64,66/2557

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด Murphy Colleen (2010. pp.1-37) เห็นว่า กระบวนการสร้างความปรองดองบนกรอบความคิดทางการเมืองพื้นฐาน จะต้องยึดหลัก 3 ประการคือ 1. หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึงจะต้องดำรงความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมภายใต้กรอบกฎหมาย 2. ต้องสร้างความไว้วางใจทางการเมืองระหว่างคู่ขัดแย้ง (Political trust) 3. สร้างศักยภาพ (Capability) ทางการเมืองระหว่างกัน ซึ่งกระบวนการสร้างความปรองดองจะเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมได้ จะต้องทราบสาเหตุของความไม่เป็นธรรม ตลอดจนการช่วยเหลือเยียวยาผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน และการจัดสรรอำนาจระหว่างกัน เน้นความเป็นธรรม และการเยียวยา

นอกจากนั้นแนวคิดของสถาบันส่งเสริมประชาธิปไตย และการเลือกตั้งสากล(2012) ได้สรุปขบวนการปรองดองประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1.) การตกลงที่จะอยู่ร่วมกันโดยไม่ใช้ความรุนแรงหรือหยุดยั้งการมีชีวิตภายใต้ความกลัว 2.) การสร้างความเชื่อมั่นเชื่อใจ (Confidence and Trust) ต่อกันโดยปราศจากความหวาดระแวงต่อกัน และ 3.) การสร้างสังคมที่เข้าใจความรู้สึกผู้อื่น (Empathy)

งานวิจัยอื่นๆ

ผลงานวิจัยของ Comrie and Kupa (1999, pp. 1-5) ดู Vendrell, (1995);Termaine, 1997) ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ในนิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา สวีเดน และแคนาดา พบว่า ปัจจัยความสำเร็จที่ทำให้เกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่นเข้ากับชนกลุ่มใหญ่ได้และสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมการดำรงชีพของชนกลุ่มน้อย ก็คือ การเข้าถึงความต้องการของชนกลุ่มน้อย การทำความเข้าใจต่อกันและคำนึงถึงความละเอียดอ่อนทางวัฒนธรรม เหตุผลที่สำคัญก็คือ ชนกลุ่มน้อยมีเอกลักษณ์ และลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม มีความเชื่อเป็นของตนเอง

จากงานวิจัยนี้จึงสามารถนำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ของสันติวิธีธุรกิจชุมชนชนกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่ง เป็นความขัดแย้งของ 3 ฝ่ายที่มีความทับซ้อนของปัญหา คือ

1. ความขัดแย้งระหว่างชนเผ่าพื้นถิ่นที่กับกลุ่มชาติพันธุ์นอกพื้นที่ และระบบราชการ ปัจจัยความขัดแย้งประกอบด้วย 1.) กฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย 2.) ความมีธรรมาภิบาล ความเข้าใจวิถีชีวิตและประวัติศาสตร์ชุมชน ของเจ้าหน้าที่รัฐ 3.) การเปลี่ยนแปลงบริบทสังคมและสภาพแวดล้อม

2. เป็นความขัดแย้งข้ามมิติ ระหว่างมิติเชิงธุรกิจสู่มิติการเมืองการปกครอง และความเหลื่อมล้ำทางชาติพันธุ์ที่ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนต้องบริหารจัดการร่วมกัน

3. แนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรม

จึงสรุปได้ว่าสาเหตุ “ความขัดแย้งของคนต่างวัฒนธรรม”

“ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ที่เกิดจากความต้องการของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคลเพื่ออำนาจ และผลประโยชน์ที่ต้องการ ความขัดแย้งที่เกิดจากความเหลื่อมล้ำทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การศึกษา ที่ขาดธรรมาภิบาลของรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ จะนำไปสู่สำนักทางชาติพันธุ์ชนเผ่า โดยสามารถขยายขอบเขตจากมิติหนึ่งสู่อีกมิติหนึ่งได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง”

สมมติฐานที่ 1 ความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มใหญ่กับกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย ที่เกิดจากช่องว่างโครงสร้างทางสังคมและธรรมาภิบาล จะนำไปสู่การเรียกร้องสิทธิ ผลประโยชน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยอย่างกว้างขวาง

สมมติฐานที่ 2 ความเหลื่อมล้ำทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการศึกษา จะทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย เกิดสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองมากขึ้น และสำนึกในความเป็นพลเมืองของชาติน้อยลง และจะเกิดการรวมตัวเพื่อปกป้องประโยชน์ของตน

สมมติฐานที่ 3 ความขัดแย้งที่เกิดจากธรรมาภิบาลของรัฐ จะเป็นสาเหตุให้กลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยของแต่ละประเทศหาทางออกร่วมกัน และเกิดปฏิสัมพันธ์ต่อกันเพื่อปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ร่วมกันผ่านองค์กรทางชาติพันธุ์ องค์กรสิทธิมนุษยชน องค์กรภาคเอกชนระหว่างประเทศ

สมมติฐานที่ 4 ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการศึกษาจะนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล สังคมชุมชนระหว่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

“แนวทางการแก้ไข” “ความขัดแย้งของคนต่างวัฒนธรรม”

“ยุคสังคมโลกาภิวัตน์ ความขัดแย้งของคนต่างวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง” รัฐต้องปรับโครงสร้างทางสังคมให้สมดุล มีธรรมาภิบาลในการอยู่ร่วมกัน ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระราชดำรัสฯ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ยึดหลักรัฐศาสตร์แนวพุทธ ขยายฐานนวัตกรรมองค์ความรู้สู่การประยุกต์ใช้ได้จริง

สมมติฐานที่ 1 ภายใต้กระแสยุคโลกาภิวัตน์ จะนำไปสู่ปัญหาความสมดุลเชิงโครงสร้างทางสังคมและความขัดแย้งทุกรูปแบบ การน้อมนำพระราชดำรัสฯและหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ของรัฐจะลดช่องว่างการอยู่ร่วมกันภายใต้หลักธรรมาภิบาล

สมมติฐานที่ 2 “การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์จะปรากฏอยู่ทั่วไปในสังคมชุมชนระหว่างประเทศ รัฐจึงมีหน้าที่ปกป้อง สนับสนุน การดำเนินกิจกรรมภาคเอกชน ภาคประชาชนของตน เพื่อลดช่องว่างการอยู่ร่วมกัน”

สมมติฐานที่ 3 “ความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐต่อรัฐภายใต้หลักรัฐศาสตร์แนวพุทธ และพระราชดำรัสฯ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” จะเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนองค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงและความมั่นคงระหว่างกัน”

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเพื่อสาธารณะและเพื่อความมั่นคง ควรพิจารณาประยุกต์ใช้ในส่วนราชการ ดังนี้

1. กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงศึกษาธิการ นำไปศึกษาและพิจารณาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม อาจพิจารณาจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการเชิงบูรณาการเพื่อปฏิบัติงานร่วมกัน (เฉพาะกิจ) เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและเสริมสร้างนวัตกรรมเศรษฐกิจชุมชน และลดช่องว่างการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการรองรับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อความมั่นคงเศรษฐกิจชุมชนเชิงพื้นที่สู่ประชาคมอาเซียน

2. คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ,รัฐบาลควรนำไปพิจารณาทบทวน พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงและลดช่องว่างทางสังคม ระหว่างอุทยานแห่งชาติกับชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวไทยภูเขากลุ่มชาติพันธุ์กับพื้นที่อุทยานแห่งชาติ และเขตพื้นที่ป่าสงวน ยังคงปรากฏอยู่หลายพื้นที่

3. ในทางปฏิบัติ หน่วยราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ความขัดแย้ง สามารถนำไปศึกษา และพิจารณาปรับใช้ประโยชน์ เช่น ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช องค์การบริหารส่วนตำบลด่านละเมา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก กองทัพภาคที่ 3 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ความขัดแย้ง สามารถนำไปพิจารณาใช้ประโยชน์ในเชิงยุทธศาสตร์ กลยุทธ์การเสริมสร้างความมั่นคงเชิงพื้นที่

4. ปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยที่กำลังเป็นปัญหาสังคมโลก ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเชื่อมโยง สลับซับซ้อน สามารถนำไปสู่ปัญหาชนิดอื่น ๆ ได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะปัญหาความมั่นคงของชาติในด้านต่าง ๆ รวมทั้งความมั่นคงของมนุษย์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงเห็นควรนำไปพิจารณาให้ความรู้กับชุมชน ข้าราชการที่เกี่ยวข้อง บรรลุไว้ในหลักสูตรการศึกษาตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้เพราะไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ย่อมมีทั้งข้อดีและความเสี่ยงในการบริหารจัดการความขัดแย้งและการอยู่ร่วมกันของคนในชาติ

2. การประยุกต์ใช้ในเชิงวิชาการ งานวิจัยนี้เป็นเพียงตัวแบบหนึ่งของปัญหาความขัดแย้งที่สังคมในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) แต่ละท้องถิ่น แต่ละประเทศจะต้องพบกับปัญหาสังคมชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งที่เป็น ประชากรของรัฐและประชากรจากประเทศต่าง ๆ เข้ามาอยู่ในพื้นที่และมักจะเกิดความขัดแย้ง ระหว่างชุมชนกลุ่ม ชาติพันธุ์ในพื้นที่ประเทศปลายทาง แต่จะนำไปสู่การปกป้องสิทธิของพลเมืองระหว่างรัฐ จึงสามารถนำไปพิจารณา ต่อยอดองค์ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

หมายเหตุ ชาวไทยภูเขาและกลุ่มชาติพันธุ์ไทยแต่ละท้องถิ่นจะเป็นรากฐานของความมั่นคงเชิงพื้นที่ทั้ง ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ประการสำคัญจะทำหน้าที่ปกป้องท้องถิ่นและเปรียบเสมือนยาม แจ็งเหตุที่ทำหน้าที่ระงับภัยและเป็นกันชน(Buffer) ในพื้นที่เพื่อความมั่นคงของชาติ ที่ทุกฝ่ายจะต้องให้ความสำคัญ และสนับสนุนไม่ให้ละทิ้งถิ่นฐาน ภาครัฐและข้าราชการควรมีทัศนคติเชิงบวก อย่าหวาดระแวงว่า “เป็นคนต่าง วัฒนธรรม เพราะเขาเหล่านี้ก็คือคนไทยที่จะระงับภัยให้กับบ้านเมืองที่สำคัญเช่นกัน”

เอกสารอ้างอิง

กระแสพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.(2516).[ออนไลน์]. เข้าถึงข้อมูลวันที่ 10 พฤษภาคม 2558.

<http://guru.sanook.com/4470/>.

ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์.(2542).ทฤษฎีไร้ระเบียบ (Chaos Theory) กับทางแพร่งของสังคม สยาม.กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา.

สิทธิเดช วงศ์ปรัชญา.(2550).ชนกลุ่มน้อยชาวไทยผูกพันกับความมั่นคงของชาติ: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ม้ง.ดุสิตนิพนธ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (รัฐศาสตร์).

สุภางค์ จันทวานิช. (2554). ทฤษฎีสังคมวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จี.พรินท์ (1991) จำกัด.

สุวิทย์ เมษินทรีย์.(2556). โลกเปลี่ยน ไทยปรับ.กรุงเทพฯ.กรุงเทพฯธุรกิจ. ปริญญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ.[ออนไลน์].เข้าถึงข้อมูล วันที่ 22 มิถุนายน 2559.จาก <https://sites.google.com/https://sites.google.com/site/30313panisa/3-khwam-pen-ma-laea-sara-sakhay-khxng-ptiyya-sakl-wa-dwy-si-ththi-mnu-s-chn-haeng-shprachachati>.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(ฉบับที่ 12). กองแผนงาน.[ออนไลน์].เข้าถึงข้อมูลวันที่ 10พฤษภาคม 2558. จาก planning2.mju.ac.th/wtms_documentDownload.aspx?id=MjM3ODk=

แผนแม่บท การพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ.2558-2560). [ออนไลน์].เข้าถึงข้อมูลวันที่ 10 พฤษภาคม 2558. จาก www.chatipan.dsdw.go.th/pdf/F001.pdf

รัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 66 - 67. [ออนไลน์]. เข้าถึงข้อมูลวันที่ 22 มิถุนายน2559.จาก

livinginthailand.com/www.livinginthailand.com/cons-03-12.html

ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับลงประชามติ).[ออนไลน์].เข้าถึงข้อมูลวันที่ 22 มิถุนายน 2559.จากDulloh Blog/www.dulloh.com > Features

Kotler, (2003). P. Marketing Management. 11th. ed. New Jersey: Prentice-Hall. Inc.

Murphy Colleen. (2010, pp.1-37).A M0ral Theory of political Reconciliation University of Illinois at Urbana- illinois.edu.

Rosenau.(1969.pp.1-56).Linkage politics. New York: The Free Press.

The Feminization of Primitive Accumulation among the Migrating Women Moving from the Rural Northeast to Urban Area in Thailand

ความเป็นผู้หญิงในการสะสมทุนดั้งเดิมของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Soiboon Saithong¹ and Dusadee Ayuwat²

¹ Student, Ph.D. of Sociology, Department of Sociology and Anthropology
² Assistant Professor, Department of Sociology and Anthropology
Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand
¹E-mail: soiboon_s@kkumail.com, ²E-mail: dusayu@kku.ac.th

Abstract

This article aims to analyze the feminization of primitive accumulation of migrating women who move from the rural Northeast at their destination. The qualitative research using the Case Study Approach was conducted by the means of the in-depth interview with 26 migrating women who move from the rural Northeast to Chonburi province. There were 6 key informants selected by snowball technique, and the data were collected during the period from November 2015 to January 2016. The content analysis was performed with the data, and the results are presented in the analytical description. The findings indicated that the feminization of primitive accumulation among migrating women was complicated on the ground that they need to strive under the social structure. However, the feminization of primitive accumulation could arise from sacrificing their daily consumption and empowering themselves at their destination.

Keywords: migration, primitive accumulation, women migration

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความเป็นผู้หญิงในการสะสมทุนดั้งเดิมของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือในถิ่นปลายทาง การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในเขตเมืองของจังหวัดชลบุรี จำนวน 26 ราย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 6 ราย ระหว่าง พฤศจิกายน 2558 – มกราคม 2559 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นผู้หญิงในการสะสมทุนดั้งเดิมของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ ถิ่นปลายทาง ปรากฏให้เห็นในรูปแบบของความเป็นผู้หญิงซึ่งสามารถทำงานที่มีความยืดหยุ่นใน ได้แก่ เวลางาน ทำงานได้อยู่ที่บ้านหรือที่พัก และความเป็นผู้หญิงในการทำงานเหมือนแม่บ้าน เช่น งานดูแลอาหาร เสื้อผ้า ดูแลและให้บริการบุคคลอื่น ยิ่งไปกว่านั้น ผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทได้เสียสละในการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันของตนเอง ควบคู่กับการเสริมพลังอำนาจให้กับตัวเองด้วย

คำสำคัญ: การย้ายถิ่น การสะสมทุนดั้งเดิม การย้ายถิ่นของผู้หญิง

ความเป็นมา

การประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการพัฒนาประเทศไทยจากสังคมเกษตรกรรม เข้าสู่สังคมอุตสาหกรรม เพราะเป็นแผนที่มุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาเศรษฐกิจ แรงการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและบริการ ซึ่งทำให้เกิดแหล่งงานเพิ่มขึ้น และมีความต้องการแรงงานนอกภาคการเกษตรมากขึ้นในเขตกรุงเทพมหานคร จึงทำให้เกิดการย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคเกษตรกรรมในชนบทเข้าสู่ตลาดแรงงานในกรุงเทพมหานคร ดังจะเห็นได้จากข้อมูลสำมะโนประชากรแห่งประเทศไทย ปี พ.ศ. 2503 ที่มีจำนวนประชากรย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพมหานคร (จ.พระนคร) มากถึง 101,936 คน (สำนักงานสถิติกลาง, 2503) จนกระทั่งถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5-7(พ.ศ.2525-2539) ที่ให้ความสำคัญกับการกระจายพื้นที่อุตสาหกรรมไปสู่จังหวัดโดยรอบกรุงเทพมหานครและหัวเมืองหลักทุกภูมิภาค ได้แก่ เชียงใหม่ ขอนแก่น นครราชสีมา ชลบุรี เทศบาลนครหาดใหญ่(จ.สงขลา) แนวทางการพัฒนาดังกล่าวนอกจากจะกระจายความเจริญแล้ว ยังมีเป้าหมายเพื่อลดการย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานคร จึงพบว่าจำนวนผู้ย้ายถิ่นโดยรวมยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นผู้ย้ายถิ่นออกจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปยังจังหวัดปลายทางที่เป็นจังหวัดในภาคกลางที่มีการส่งเสริมอุตสาหกรรม โดยเฉพาะจังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นเมืองที่ถูกส่งเสริมด้านอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2534)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8-10 (พ.ศ.2540-2554) ประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยนการจัดการระบบเศรษฐกิจให้เป็นไปตามหลักการของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neoliberal) ที่ขยายเข้ามาและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “โลกาภิวัตน์” (Globalization) โดยโลกาภิวัตน์สามารถเห็นได้จากปรากฏการณ์ที่ระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมมีความเชื่อมโยงกันมากขึ้น (ตฤณ ไอยะรา, 2556) การทำงานภายใต้บริบททางเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ มีความต้องการแรงงานของผู้หญิง สำหรับภาคอุตสาหกรรมการผลิต อุตสาหกรรมบริการ การท่องเที่ยว และธุรกิจภาคบริการ

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาที่กระแสของการย้ายถิ่นภายในประเทศ ตลอดระยะเวลากว่า 50 ปีที่ผ่านมาพบว่า จำนวนผู้ย้ายถิ่นทั้งหญิงและชายมีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน ในขณะที่การมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายพบว่ามีจำนวนที่ใกล้เคียงกันมาก ดังรายงานของธนาคารโลก (World Bank, 2012) ผู้หญิงไทยมีส่วนร่วมในกำลังแรงงาน ร้อยละ 46.9 หรือกล่าวได้ว่า ในจำนวนผู้มีส่วนร่วมในกำลังแรงงานทั้งหมดเกือบครึ่งเป็นผู้หญิง

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า การย้ายถิ่นของผู้หญิงจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้าสู่เขตเมืองหลัก เช่น จังหวัดชลบุรีนั้น ส่วนใหญ่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิต อุตสาหกรรมบริการ การท่องเที่ยว และธุรกิจภาคบริการ ซึ่งในแนวคิดของ ฮาร์ดซอก (Hartsock, 2006) ได้กล่าวว่า ความเป็นผู้หญิงที่มีอยู่ในการสะสมทุนดั้งเดิม (the feminization of primitive accumulation) ควรถูกนำมาให้ความสำคัญในระบบทุนนิยม และโลกาภิวัตน์ด้วย จากแนวคิดดังกล่าว บทความนี้ต้องการวิเคราะห์ ความเป็นผู้หญิงที่มีอยู่ในการสะสมทุนดั้งเดิม ที่แสดงผ่านปรากฏการณ์ การย้ายถิ่นของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้าสู่เขตเมือง โดยจะวิเคราะห์ปรากฏการณ์การใช้ชีวิตประจำวัน และการทำงาน ณ ถิ่นปลายทาง

1. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความเป็นผู้หญิงในการสะสมทุนดั้งเดิมของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือในถิ่นปลายทาง

2. แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวคิดการวิจัย

บทความนี้ได้ประยุกต์แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสะสมทุนดั้งเดิม (primitive accumulation) ซึ่งผู้วิจัยได้ทบทวน แนวคิดเรื่องการสะสมทุนดั้งเดิมของ มาร์กซ์ (Marx's concept of primitive accumulation) ในหนังสือเรื่อง “ทุน” เล่มที่หนึ่งของมาร์กซ์ ได้อธิบายไว้ว่า การสะสมทุนดั้งเดิมเป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์ของการตัดขาดผู้ผลิตออกจากวิธีการผลิต (Marx, 1867) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า พื้นฐานของการสะสมทุนดั้งเดิมคือการขับไล่แล้วยึดที่ดินมาจากชาวนาแล้วแปรเปลี่ยนให้เป็นทุน โดยชนชั้นนายทุน เพื่อจะสะสมทุนให้ตัวเองมากขึ้น เมื่อชาวนาไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ชาวนาจึงต้องเข้าสู่ตลาดและขายแรงงานของตนเอง เดินเข้าสู่วิถีของการผลิตโดยตรง และได้รับค่าแรงเพียงเล็กน้อยเนื่องจากรัฐได้ออกกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ต่อนายทุน ดังนั้นการสะสมทุนดั้งเดิมจึงเป็นการกดขี่และเต็มไปด้วยความรุนแรง หรืออาจกล่าวได้ว่า จุดเริ่มต้นของระบบทุนนิยมจึงไม่ใช่เรื่องราวที่สวยงามหากแต่เป็นประวัติศาสตร์ของความรุนแรงและการทำลายล้าง

แนวคิดการสะสมทุนดั้งเดิม ได้รับการวิพากษ์โดยนักวิชาการจำนวนมากมาโดยตลอด แม้กระทั่งปัจจุบันก็ยังไม่มีการสรุปที่ชัดเจน นักวิชาการสายมาร์กซิสท่านหนึ่ง คือ เดวิด ฮาร์วีย์ (Harvey, 2006) ได้วิพากษ์ว่า การสะสมทุนดั้งเดิมยังคงดำรงอยู่ในสังคมทุนนิยมยุคปัจจุบันและเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนระบบทุนนิยมโลกด้วย แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดการสะสมทุนดั้งเดิม ยังมีจุดอ่อนที่ละเลยความเป็นผู้หญิง การสะสมทุนดั้งเดิมไม่สามารถแยกออกจากกระบวนการลดทอนอำนาจและบทบาทของผู้หญิง การจำกัดการถือครองทรัพย์สินของผู้หญิง และการผลิตซ้ำโครงสร้างสังคมแบบชายเป็นใหญ่

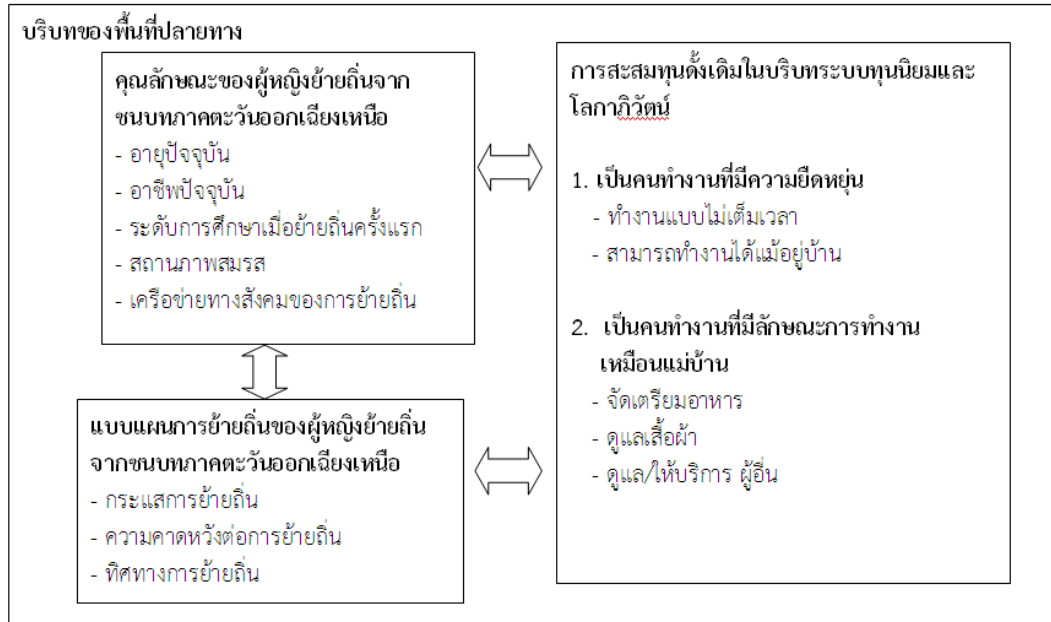
ฮาร์ทซอก (Hartsock, 2006) นักวิชาการมาร์กซิสสายสตรีนิยม เป็นผู้เสนอแนวคิดความเป็นผู้หญิงในการสะสมทุนดั้งเดิม (The feminization of primitive accumulation) โดยได้วิพากษ์แนวคิดการสะสมทุนดั้งเดิมของมาร์กซ์ ไว้ว่า แนวคิดของมาร์กซ์ยังคงมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิเคราะห์ระบบทุนนิยมในศตวรรษที่ 21 แต่มาร์กซ์ยังละเลยประเด็นความเป็นผู้หญิงในระบบทุนนิยม เนื่องจากมาร์กซ์ได้กล่าวถึงเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นในระบบทุนนิยมซึ่งความสัมพันธ์ที่มาร์กซ์กล่าวถึงนี้ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นแรงงานที่เป็นผู้ชายเท่านั้น ซึ่งเป็นแนวคิดที่เน้นค่านิยมแบบชายเป็นใหญ่ที่ไม่ได้ให้ความสนใจกับผู้หญิงที่เป็นภรรยาของคนงานที่ถูกใช้แรงงานและถูกกดขี่อยู่ที่บ้าน ดังนั้น ฮาร์ทซอก เชื่อว่า การสะสมทุนดั้งเดิม คือ กระบวนการกดขี่ขูดรีดผู้หญิง ซึ่งดำรงอยู่ได้เพราะพลังกำลังและแรงงานของผู้หญิง การสะสมทุนดั้งเดิมนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงในอดีต แต่ยังคงดำรงอยู่ในยุคปัจจุบันภายใต้การผลิตในระบบทุนนิยม และหากพิจารณาโดยรอบแล้ว การสะสมทุนดั้งเดิม ไม่ได้เป็นสิ่งที่พิจารณาเพศสถานะอย่างเป็นกลางๆ (gender neutral) หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นบนการแบกรับของผู้หญิง เพราะแรงงานผู้หญิงคือรากฐานที่สำคัญของการสะสมทุนดั้งเดิม และแรงงานผู้หญิงก็กลายมาเป็นส่วนสำคัญของระบบทุนนิยมในยุคปัจจุบัน แต่ความสัมพันธ์ของผู้หญิงที่เกี่ยวข้องกับสินค้ามีความซับซ้อนมากกว่าผู้ชาย ผู้หญิงถูกทำให้มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตและการบริโภคสินค้าที่พิจารณาได้ ใน 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การทำงานที่ได้รับค่าจ้างได้รับเหมือนแบบที่ผู้ชายได้รับน้อยมากทั้งสินค้าที่เป็นมูลค่าใช้สอยและมูลค่าแลกเปลี่ยน 2) งานการผลิตของผู้หญิงยังถูกมองว่าเป็นการผลิตในครัวเรือน เช่น การทำอาหาร เสื้อผ้า

การบริการ 3) ความเป็นผู้หญิงนำไปสู่การผลิตซ้ำกำลังแรงงานในชีวิตประจำวัน เช่น การทำงานของผู้หญิงเป็นความจำเป็นของการค้าแรงงานของผู้ชายหรือการทำการเกษตรแบบยังชีพ 4) ผู้หญิงเป็นสินค้าที่ผู้ชายเป็นน้อยมากทั้งด้านมูลค่าแลกเปลี่ยนและมูลค่าใช้สอย (Hartsock, 2004) หรืออาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ภายใต้ระบบทุนนิยมแรงงานของผู้หญิงไม่ได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นคนทำงานที่มีรายได้เหมือนผู้ชาย งานของผู้หญิงถูกตีค่าเป็นเพียงงานของแม่บ้าน งานบริการ และด้วยอคติทางเพศจึงทำให้งานของผู้หญิงมักได้รับค่าจ้างน้อยกว่างานของผู้ชาย ดังนั้นพลังกำลังแรงงานของผู้หญิงจึงไม่ได้รับความสนใจในกระบวนการสะสมทุนดั้งเดิม

แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยกระแสของโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ทำให้การสะสมทุนดั้งเดิมได้เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากระบบทุนนิยมไม่ได้ตั้งอยู่บนระบบการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นหลักอีกต่อไป ระบบทุนนิยมโลกในปัจจุบัน ที่มีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการผลิต การสื่อสาร และการคมนาคม ต้องการแรงงานแบบใหม่ที่มีลักษณะยืดหยุ่น (flexibilization) คนงานในปัจจุบันต้องสามารถทำงานได้แบบไม่เต็มเวลา และสามารถผลิตสินค้าได้จากที่บ้านของตนเอง ซึ่งลักษณะของการทำงานดังกล่าวนี้ เป็นการผลิตในแบบที่ผู้หญิงเคยทำในอดีตที่ผ่านมา และได้กลายมาเป็นรูปแบบการผลิตที่สำคัญในระบบทุนนิยมในปัจจุบัน คนทำงานเหมือนแม่บ้านมากขึ้น (housewifization) เป็นคนทำงานที่มีความเป็นผู้หญิงมากขึ้น (feminization) หากแต่ลักษณะทำงานในปัจจุบันยังคงมีการกดขี่ขูดรีดแรงงาน ดังนั้นการทำความเข้าใจและให้ความสำคัญกับแรงงานผู้หญิงจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี อย่างไรก็ตามในกระบวนการทั้งหมดซึ่งเป็นบทบาทของผู้หญิงที่มีส่วนร่วมในกำลังแรงงานทั้งหมดควรถูกให้ความสำคัญว่าเป็นคนทำงานด้วย

กรอบแนวคิดการวิจัย

บทความนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์คุณลักษณะและแบบแผนของผู้หญิงย้ายถิ่นจากตะวันออกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยประยุกต์แนวคิดของ Hartsock (2006) ใน 2 ประเด็น คือ ด้านความเป็นผู้หญิงในของการเป็นแรงงานที่มีความยืดหยุ่น เช่น ทำงานแบบไม่เต็มเวลา ทำงานได้แม้อยู่ที่บ้าน และการทำงานที่มีลักษณะการทำงานเหมือนแม่บ้าน เช่น จัดเตรียมอาหาร ดูแลเสื้อผ้า ดูแลหรือให้บริการผู้อื่น เป็นต้น

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

3. ระเบียบวิธีวิจัย

สำหรับบทความที่นำเสนอครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์จากข้อมูลการวิจัยในระยะแรก ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ซึ่งให้ความสำคัญกับปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นบนฐานคติของการตีความ (Interpretative) ภายใต้ระเบียบวิธีวิจัยภาคสนามแบบกรณีศึกษา (Case Study) (ชาย, 2547; Yin, 1994) ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ปรากฏการณ์การสะสมทุนดั้งเดิม ณ จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นถิ่นปลายทางของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีหน่วยการวิเคราะห์ระดับปัจเจกบุคคล (Individual) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งดำเนินการระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2558 – มกราคม 2559 และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อหาข้อสรุป กับผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 26 ราย ที่ถูกเลือกมาแบบเจาะจงตามเกณฑ์ ได้แก่ (1) เป็นผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีอายุอยู่ในวัยแรงงาน 20-45 ปี (2) ปัจจุบันเป็นผู้ที่ทำงานที่มีรายได้ (3) เป็นผู้ที่พักอาศัยอยู่ในเขตเมืองของจังหวัดชลบุรี เป็นระยะเวลาตั้งแต่ 1-10 ปี นับจนถึงวันที่ทำการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดของปราโมทย์ ประสาทกุล (2543) ที่พิจารณาความตั้งใจของผู้ย้ายถิ่นว่าเป็นการย้ายแบบชั่วคราว แต่เป็นการย้ายถิ่นระยะยาว (Long-term) (4) เป็นผู้ที่ทำงานในหมวดใหญ่อาชีพ (Major Groups) ตามมาตรฐานสากลการจำแนกอาชีพ (International Standard Classification of Occupations [ISCO-08]) (International of labour, 2012) 5 หมวดแรกที่มีผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพจำนวนมากในถิ่นปลายทาง ได้แก่ 1)หมวดใหญ่อาชีพ 4: เสมียน 2)หมวดใหญ่อาชีพ5: พนักงานบริการและพนักงานร้านค้า/ตลาด 3)หมวดใหญ่อาชีพ7: ผู้ปฏิบัติงานด้านความสามารถทางฝีมือและธุรกิจการค้าที่เกี่ยวข้อง 4) หมวดใหญ่อาชีพ8: ผู้ปฏิบัติการโรงงานและเครื่องจักรและผู้ปฏิบัติงานด้านประกอบ 5) หมวดใหญ่อาชีพ9: อาชีพขั้นพื้นฐานต่างๆ ในด้านการขายและการให้บริการ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556)

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการค้นหากลุ่มเป้าหมายการวิจัยด้วยวิธีการบอกต่อ (Snowball Technique) การสัมภาษณ์ดำเนินการทั้งในสถานที่ทำงานและสถานที่พักอาศัย ทำให้ สามารถสังเกตสภาพการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) คือ ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้หญิงประเภทอาชีพต่างๆ จำนวน 6 ราย โดยเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ (Inclusion Criteria) ได้แก่ (1) เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบโดยตรง ต่อการปฏิบัติงานที่มีเป้าหมายในการเพิ่มพูนศักยภาพในด้านความรู้ ทักษะอาชีพ ทักษะในการดำรงชีวิต ให้แก่ผู้หญิงย้ายถิ่นจากถิ่นชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ประกอบอาชีพประเภทต่างๆ ณ ถิ่นปลายทาง และ (2) เป็นผู้ที่ทำงานในหน่วยงานภาครัฐ หรือผู้ที่ทำงานภาคเอกชน หรือองค์กรในชุมชน ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายในส่วนนี้ได้แก่ ผู้บริหารการฝ่ายการจัดการศึกษาเมืองพัทยา ผู้บริหารสมาคมคนอีสานในพื้นที่ ผู้อำนวยการองค์กรเอกชนแห่งหนึ่งในพื้นที่ ผู้จัดการบริษัทจ้างเหมาแรงงานแห่งหนึ่ง เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมจากหน่วยงานของรัฐที่จัดฝึกอบรมด้านทักษะอาชีพในพื้นที่ และครูฝึกสอนนวดไทยประจำศูนย์ฝึกอบรมแห่งหนึ่ง

4. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัย 4 ประเด็น ได้แก่ 1. บริบทของจังหวัดชลบุรีกับการทำงานของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2. คุณลักษณะของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3. แบบแผนการย้ายถิ่นของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4. การสะสมทุนดั้งเดิมของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 บริบทของจังหวัดชลบุรีกับการทำงานของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เนื่องจากบริบทของการประกอบอาชีพของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ในภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ และภาคการท่องเที่ยว ดังนั้นบริบทของพื้นที่ในเชิงภูมิศาสตร์ จึงอยู่ในเขต 3 อำเภอของจังหวัดชลบุรี ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอศรีราชา และ อำเภอบางละมุง โดยอำเภอเมืองและอำเภอศรีราชา เป็นพื้นที่ ที่มีนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และเป็นศูนย์กลางของการคมนาคมขนส่งสินค้า เช่น นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร นิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง นิคมอุตสาหกรรมเหมราชชลบุรี เครือสหพัฒน์ และท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง พื้นที่อำเภอบางละมุงเป็นพื้นที่แหล่งอาชีพในภาคการท่องเที่ยวและบริการ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของเมืองพัทยา และสถานที่ท่องเที่ยวจำนวนมาก

สำหรับสภาพด้านที่พักอาศัยของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทุกคนเช่าที่พักสำหรับการพักอาศัยเพื่อความสะดวกในการทำงานและมีราคาไม่แพง เพื่อให้มีเงินเหลือสำหรับใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและส่งกลับบ้าน เป็นค่าเลี้ยงดูลูกที่ฝากให้พ่อแม่ หรือญาติเลี้ยงดูให้ หากพิจารณาในรายละเอียดของที่พัก พบว่ามีความแตกต่างกันออกไปตามบริบทของการทำงาน เช่น หากเป็นคนโสด หรือคนโสดแต่มีคู่ มักเช่าอพาร์ทเมนท์ หรือห้องเช่าราคาถูก ที่อยู่ใกล้กับที่ทำงาน เพื่อสามารถขับมอเตอร์ไซด์ไปทำงานได้ หรืออยู่ในเขตที่มีรถรับส่งของบริษัทให้บริการ มีผู้หญิงเพียง 2 รายที่ทำงานเป็น เสมียนธุรการของเมืองพัทยา ที่ได้รับสวัสดิการในการจัดหาที่พักโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่หากเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพด้านการค้าขาย ซึ่งต้องการพื้นที่ในเตรียมของที่จะขายเช่น อาหารสำเร็จรูปประเภทแกงถุง กลุ่มนี้นิยมจะเช่าพื้นที่เปล่าๆในเมืองแล้วสร้างที่พักแบบชั่วคราวเพื่อการพักอาศัยและประกอบอาหาร ซึ่งอยู่กันในห้องครัวที่ท่าอาชีพคล้ายๆ กัน ผู้หญิงย้ายถิ่นที่เป็นกลุ่มเป้าหมายนิยมใช้มอเตอร์ไซด์เป็นพาหนะในการเดินทางเนื่องจากมีความคล่องตัวด้านการจราจร และมีราคาไม่แพง

สำหรับด้านเวลาทำงาน พบว่า เวลาการทำงานมีความแตกต่างกันตามลักษณะของงาน เช่น งานที่เปิดทำงานตลอด 24 ชั่วโมง เป็นงานที่ต้องเข้างานเป็นกะ ในหนึ่งวัน มี 3 ช่วงเวลาๆ ละ 8 ชั่วโมง เช่น งานโรงงาน งานในร้านสะดวกซื้อ งานโรงแรม พนักงานจะต้องสลับช่วงเวลาการเข้ากะกับเพื่อนร่วมงาน หมุนเวียนกันทุกสัปดาห์ หากเป็นงานด้านการค้าขายอาหาร จะต้องออกไปจ่ายตลาดระหว่างเวลาห้าทุ่มถึงตีหนึ่ง จากนั้นกลับมานอนพักผ่อน ราวๆ ตีห้าจะตื่นมาเตรียมของสดเพื่อเตรียมปรุงอาหารแล้วออกมาตั้งร้านที่ริมทางเท้าที่เช่าที่ไว้ประจำเวลาเที่ยงและขายไปจนถึงหกโมงเย็น ต้องขายภายในเวลาที่กำหนดเท่านั้น เพราะช่วงเวลานั้นก็มีคนอื่นมาเช่าพื้นที่ไว้ จากนั้นก็กลับไปพักผ่อน แล้วการออกไปจ่ายตลาดและเตรียมของสำหรับขายก็จะเป็นเช่นเดิม ทำงานสิบวันจึงจะหยุดหนึ่งวันเพื่อไปทำธุระ หรือพักผ่อน หากเป็นช่วงเทศกาลจะไม่หยุดเลย งานด้านการบริการและการท่องเที่ยว ยึดตามการมารับบริการของลูกค้าเป็นสำคัญ เช่น งานนวดแผนไทย พนักงานต้องมารับคิวงานตั้งแต่ตีห้าเพื่อจะได้คิวแรกๆ เมื่อทุกคนจับคิวภายในวันนั้นแล้ว คิวงานจึงหมุนเวียนไปตามคิวที่จับได้ในแต่ละวัน ซึ่งส่วนใหญ่เริ่มเปิดให้บริการในระหว่างเวลาสิบโมงเช้าจนกระทั่งตีสองจึงปิดให้บริการ พนักงานทุกคนจึงต้องพยายามจับคิวต้นๆ ให้ได้ เพราะหมายถึงโอกาสที่จะได้ทำงานในวันนั้นจำนวนหลายๆ รอบ สำหรับงานร้านเสริมสวยจะเปิดร้าน

ให้บริการราวๆ สิบโมงเช้า ไปจนถึง 22-23 นาฬิกา งานด้านมัคคุเทศก์และการดูแลลูกค้าที่เป็นนักท่องเที่ยว พนักงานทุกคนต้องพร้อมทำงานบริเวณชายหาดก่อนเวลาหกโมงเช้า เพราะหกโมงเช้าเป็นเวลาทีรถจะนำลูกค้าทัวร์ มาใช้บริการ เพื่อลงเรือไปเที่ยวเกาะต่างๆ และกลับเข้าฝั่งราวๆ ป่ายสองโมง และพนักงานเลิกงานเวลาป่ายสี่โมงเย็น

จากระยะเวลาของชั่วโมงการทำงานดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาค ตะวันออกเฉียงเหนือทำงานหนักมาก แต่ละวันไม่น้อยกว่า 8 ชั่วโมง และต้องทำงานล่วงเวลาเพื่อให้ได้ค่าตอบแทน ที่สูงขึ้น อีกทั้งการทำงานยังต้องมีการหมุนเวียนไปเรื่อยๆ ไม่แน่นอนซึ่งอาจส่งผลต่อการปรับตัวของสภาพร่างกาย ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ ไม่มีช่วงเวลา ที่ผู้หญิงเหล่านี้จะได้พักผ่อนหรือดูแลสุขภาพ แต่ต้องใช้เวลาทั้งหมดเพื่อการทำ อาชีพ เพื่อให้ได้ค่าตอบแทนมาก เพราะเป็นหน้าที่ ที่ต้องรับผิดชอบต่อตัวเองและครอบครัว ที่รอคอยการส่งเงิน กลับไปเป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ

4.2 คุณลักษณะของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อายุปัจจุบัน ผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย ครั้งนี้ เป็นผู้ที่มีอายุอยู่ในวัยแรงงานทั้งหมดโดย อายุปัจจุบันต่ำสุดคือ 21 ปี และอายุสูงสุด 44 ปี และเมื่อพิจารณา อายุเมื่อย้ายถิ่นครั้งแรกต่ำสุดที่ 15 ปี สูงสุด 40 ปี ข้อค้นพบดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันผู้หญิงย้ายถิ่นจาก ชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีระยะเวลาที่ทำงานในถิ่นปลายทางที่ยาวนานขึ้น แต่ก็ไม่ได้มีความตั้งใจที่จะอาศัย อยู่อย่างถาวร

อายุเมื่อย้ายถิ่นครั้งแรก ผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ของการวิจัยครั้งนี้พบว่าผู้ที่อายุย้ายถิ่นครั้งแรกต่ำสุดที่อายุ 15 ปี สูงสุดที่อายุ 40 ปี สะท้อนให้เห็นว่าในปัจจุบัน ปรากฏการณ์การย้ายถิ่น เพื่อหางานทำของผู้หญิงไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกับผู้ที่ยังในวัยทำงานที่อายุน้อยๆ เท่านั้น เพราะได้พบว่าผู้หญิงย้ายถิ่นชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หลายคนตัดสินใจย้ายถิ่นเพื่อไปหางานทำ สร้าง รายได้ที่เพิ่มขึ้น

ระดับการศึกษาเมื่อย้ายถิ่นครั้งแรก ผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็น กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้หญิงจำนวน 23 ราย สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญา มีเพียง 3 ที่ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ก่อนที่จะย้ายถิ่นเพื่อไปทำงาน แต่เมื่อพิจารณาที่ระดับการศึกษาปัจจุบันของผู้ หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้มี 6 รายที่สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาตรีสะท้อนภาพว่ามีผู้หญิง 3 ที่ได้พยายามศึกษาต่อในระหว่างการทำงาน จนสามารถสำเร็จ การศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

สถานภาพสมรส ผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นกลุ่มเป้าหมายครั้งนี้มี ความหลากหลาย ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้ 1) กลุ่มโสดสนิท หมายถึง ผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาค ตะวันออกเฉียงเหนือที่ยังใช้ชีวิตคนเดียว ไม่เคยคบใครเป็นแฟนมาก่อน ทั้งที่เป็นคนเพศเดียวกันหรือต่างเพศ แต่ อาจจะอยู่ระหว่างคบหาดูใจกับใครบางคนแต่ไม่เรียกว่าแฟนหรือคนรัก กลุ่มนี้มีจำนวน 6 ราย 2) กลุ่มโสดมีคู่ หมายถึง ผู้หญิงที่คงสถานภาพโสดตามกฎหมาย และครอบครัว/สังคมทั่วไปรับรู้ว่ายังโสด แต่มีคู่ที่อยู่กินกันฉันท์ สามีภรรยาในทางพฤตินัยแต่ยังไม่คิดว่าจะแต่งงาน เคยเปลี่ยนคู่มากแล้วอาจจะเปลี่ยนคู่อีกในอนาคต มีจำนวน 1 ราย 3) กลุ่มสมรส หมายถึง คนที่แต่งงานทั้งแบบที่จดทะเบียนสมรสและไม่จดทะเบียนสมรส อยู่กินกันฉันท์สามี

ภรรยาและยังอยู่ด้วยกัน เป็นที่รับรู้ของครอบครัวและสังคมทั่วไป กลุ่มนี้มีจำนวน 10 ราย 4) กลุ่มที่มีสามีเป็นชาวต่างชาติสามีจะมาเป็นบางช่วงของปีแต่ยังคงจุนเจือด้านการเงิน กลุ่มนี้มีจำนวน 4 ราย 5) กลุ่มที่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว หมายถึง ผู้หญิงที่เคยอยู่กินฉันท์สามีภรรยา เป็นที่รับรู้ของครอบครัวทั้งสองฝ่าย แต่ไม่ได้มีพิธีแต่งงาน และมีทั้งคนที่ได้หรือไม่ได้จดทะเบียนสมรส แต่ปัจจุบันได้หย่าร้างกับสามีแล้ว กลุ่มนี้มีจำนวน 5 ราย ปรัชญาการณีสสะท้อนให้เห็นว่าในกระบวนการย้ายถิ่นของผู้หญิงมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนคู่สมรสหลายครั้ง ในถิ่นปลายทางและความจำเป็นที่ต้องหารายได้เลี้ยงลูกคนเดียวก็เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ผู้หญิงย้ายถิ่น

เครือข่ายทางสังคม ผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าผู้หญิงย้ายถิ่นจำนวน 23 รายมีเครือข่ายคนรู้จักในถิ่นปลายทาง เช่น พ่อ แม่ น้ำ ญาติ ลูกพี่ลูกน้อง เพื่อนในหมู่บ้านเดียวกัน อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่าผู้หญิงย้ายถิ่น 1 ราย ย้ายโดยมีนายหน้าไปรับตัวจากบ้านเกิดมาพร้อมกับเพื่อนๆ ในหมู่บ้านแล้วนำไปส่งให้นายจ้าง มีผู้หญิงย้ายถิ่น 1 ราย ที่ย้ายด้วยวิธีการของสำนักงานจัดหางานจังหวัด และอีก 1 ราย ที่ย้ายด้วยตนเองโดยไม่มีเครือข่ายคนรู้จักในถิ่นปลายทาง แต่ตัดสินใจเดินทางออกจากบ้านด้วยความหวังว่าจะมีชีวิตที่ดีขึ้น

4.3 แบบแผนการย้ายถิ่นของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กระแสหลัก(Main Stream) ของการย้ายถิ่นของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 18 ราย ที่ย้ายเข้าสู่เมืองใหญ่ที่มีแหล่งงานมาก เช่น กรุงเทพฯ และปริมณฑล รวมทั้งการย้ายข้ามภูมิภาคสู่หัวเมืองอื่นๆ แล้วจึงย้ายมาสู่จังหวัดชลบุรี มีเพียง 8 รายเป็นผู้ที่ย้ายถิ่นตรงจากจังหวัดต่างๆ ผู้หญิงย้ายจากชนบทมีความคาดหวังต่อรายได้ที่เพิ่มขึ้นเป็นเป้าหมายแรก และก็ยังคาดหวังว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ชีวิตของตนเองและครอบครัวมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนี้ผู้หญิงยังต้องการได้รับโอกาสที่ดีขึ้นในชีวิต ซึ่งมักจะเริ่มต้นการทำงานด้วยต้นทุนเดิมที่มีอยู่ในตนเอง

ทิศทางของการย้ายถิ่นของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มีแบบแผนการย้ายถิ่น 2 ทิศทาง คือ

1) การย้ายถิ่นโดยตรง (Direct Migration) หมายถึง การย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือมุ่งตรงไปเขตเมืองของจังหวัดชลบุรี แบบแผนการย้ายถิ่นในลักษณะนี้ พบในผู้หญิงย้ายถิ่น 2 กลุ่มอายุ กลุ่มแรก เป็นผู้มีอายุระหว่าง 20-27 ปี จำนวน 6 ราย กลุ่มนี้เป็นผู้ที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา เป็นการย้ายถิ่นครั้งแรก จากเขตชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแล้วตรงเข้าสู่จังหวัดชลบุรี ด้วยการชักนำของคนใกล้ชิด ได้แก่ พ่อแม่ แพน ญาติทางแม่(น้ำ) ในจำนวนนี้มีผู้หญิงจำนวน 2 ราย ที่ตัดสินใจย้ายตรงมาที่จังหวัดชลบุรีเพื่อหางานทำด้วยตนเอง และพบว่าผู้หญิง 2 รายที่เดินทางมาด้วยตนเอง หางานทำเอง และตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ด้วยตนเองโดยที่ไม่มีเครือข่ายก่อนที่จะเดินทางออกจากบ้านเกิดในชนบท กลุ่มที่สอง เป็นผู้มีอายุระหว่าง 42-44 ปี มีจำนวน 3 ราย กลุ่มนี้เป็นผู้ที่เคยแต่งงานมาแล้ว และใช้ชีวิตในครอบครัวมาระยะเวลาหนึ่งจนกระทั่งลูกๆ เติบโตเป็นพอที่จะรับผิดชอบตัวเองได้แล้ว ผู้หญิงที่ผ่านประสบการณ์ความเป็นแม่เหล่านี้จึงตัดสินใจย้ายถิ่นอีกครั้งด้วยความคาดหวังว่าชีวิตที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามปรากฏการณ์ที่ผู้หญิงตัดสินใจย้ายถิ่นทั้งสองกลุ่มนี้สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ปลายทางซึ่งมีความเป็นเมืองสูง และเป็นแหล่งงานประเภทต่างๆ ยังคงเป็นพื้นที่แห่งความคาดหวังในการมีงานทำและมีชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม และยังสะท้อนให้เห็นในอีกมุมหนึ่งว่าผู้หญิงไทยมีอำนาจภายในตนเอง (power with in) มากพอที่จะทำให้สามารถคิดและตัดสินใจกระทำการต่างๆ ในชีวิตได้ด้วยตนเอง

2) การย้ายถิ่นแบบโดยอ้อม(Indirect Migration) หมายถึง การย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่กรุงเทพมหานคร/ปริมณฑล และ/หรือย้ายไปจังหวัดในภูมิภาคอื่นๆ แล้วจึงย้ายมาสู่จังหวัดชลบุรี และ/หรือ ย้ายไปสู่กรุงเทพฯและปริมณฑล แล้วจึงย้ายมาสู่จังหวัดชลบุรี เรียกว่าการย้ายถิ่นโดยอ้อม (Indirect Migration) การศึกษาครั้งนี้พบผู้หญิง จำนวน 17 ราย ซึ่งเป็นการย้ายถิ่นที่มีมากกว่า 1 ครั้งในคนๆ เดียว การย้ายถิ่นแบบนี้สามารถจำแนกตามทิศทางการย้ายถิ่นได้อีก 4 แบบ คือ แบบแรก การย้ายถิ่นจากชนบทของจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้าสู่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลเพื่อทำงานเป็นระยะเวลาหนึ่ง แล้วจึงย้ายมาที่จังหวัดชลบุรีด้วยเหตุผลที่ต้องการหางานทำหรือต้องการเปลี่ยนงาน การย้ายด้วยแบบแผนนี้มีมากที่สุด คือ จำนวน 8 ราย แบบที่สอง การย้ายถิ่นจากชนบทของจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแล้วข้ามไปยังจังหวัดในภูมิภาคอื่นๆ ที่ไม่ใช่ภาคอีสาน แล้วจึงย้ายไปจังหวัดชลบุรี ด้วยเหตุผลที่ต้องการหางานทำหรือต้องการเปลี่ยนงาน การย้ายด้วยแบบแผนนี้มีจำนวน 6 ราย แบบที่สาม การย้ายถิ่นจากชนบทของจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้าสู่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลเพื่อทำงานเป็นระยะเวลาหนึ่ง แล้วข้ามไปยังจังหวัดในภูมิภาคอื่นๆ แล้วจึงย้ายไปจังหวัดชลบุรี ด้วยเหตุผลที่ต้องการหางานทำหรือต้องการเปลี่ยนงาน การย้ายด้วยแบบแผนนี้มีจำนวน 2 ราย และแบบที่สี่ การย้ายถิ่นจากชนบทของจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแล้วข้ามไปยังจังหวัดในภูมิภาคอื่นๆ ที่ไม่ใช่ภาคอีสาน แล้วย้ายเข้าสู่กรุงเทพฯและปริมณฑล แล้วจึงย้ายไปจังหวัดชลบุรี การย้ายด้วยแบบแผนนี้มีจำนวน 1 ราย จากลักษณะเส้นทางการย้ายถิ่นโดยอ้อมทั้งสี่แบบนี้จะเห็นว่า การย้ายถิ่นของผู้หญิงมีความซับซ้อนและมีรายละเอียดอันเนื่องมาจากความเป็นผู้หญิงเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

4.4 การสะสมทุนดั้งเดิมของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากแนวคิดการสะสมทุนดั้งเดิมของความเป็นผู้หญิงของ ฮาร์ทซอก(Hartsock, 2006) ที่อธิบายว่า ทุกกิจกรรมการผลิตที่เป็นการทำงานที่ผู้หญิงเคยทำในอดีตต้องถูกนำมาศึกษาด้วย ดังนั้นการสะสมทุนดั้งเดิมที่มีความเป็นผู้หญิงโดยผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาในครั้งนี้จึงมีความเกี่ยวข้องกับ ทั้งการย้ายถิ่น และการประกอบอาชีพในถิ่นปลายทางโดยมุ่งวิเคราะห์ลักษณะของงานที่เป็นงานที่เคยเป็นงานในบ้าน เป็นหน้าที่ในบ้าน แต่ได้ถูกนำมาทำเป็นงานที่มีรายได้ ดังนั้นผู้วิจัยจะวิเคราะห์ผ่านกลุ่มอาชีพต่างๆ ใน 2 ลักษณะ กลุ่มแรก คืออาชีพเป็นหน้าที่ของผู้ดูแล ผู้ให้บริการ กลุ่มที่สองคืออาชีพที่เป็นหน้าที่ของผู้หญิงในการทำงานบ้าน (housework) เช่น งานดูแลทำความสะอาดบ้าน งานเตรียมอาหาร เสื้อผ้า เป็นต้น และ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.4.1 อาชีพที่คนทำงานจะต้องมีความยืดหยุ่น สามารถทำงานได้เต็มเวลา สามารถทำงานได้แม้ว่าจะอยู่ที่บ้าน หรืออยู่ในที่พัก อาชีพลักษณะนี้เป็นลักษณะหน้าที่ของผู้ดูแล ผู้ให้บริการ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ลักษณะงานแบบนี้จะเป็นงานที่ให้บริการ เป็นงานที่เกิดกับผู้หญิงที่มีการศึกษาน้อย เป็นคนที่โสดหรือไม่ได้ใช้ชีวิตอยู่กับคู่สมรส ทำให้มีเวลาในการทำงานได้เต็มที่ ของผู้ดูแล ผู้ให้บริการ ได้แก่ เจ้าของร้านขายของชำ 1 ราย เจ้าของร้านตัดเสื้อ 1 ราย เจ้าของร้านเสริมสวย 1 ราย ลูกจ้างในร้านเสริมสวย 2 ราย เด็กเสิร์ฟในร้านก๋วยเตี๋ยว 1 ราย พนักงานนวดแผนไทย 1 ราย พนักงานดูแลนักท่องเที่ยว 2 ราย พนักงานบริการ/โคโยตี้ 2 ราย และพนักงานขายร้านสะดวกซื้อ 1 ราย ผู้ที่ทำงานเสมียนธุรการ รวมจำนวน 10 ราย อาชีพดังกล่าวนี้เป็นอาชีพที่ใช้ความเป็นผู้หญิงในการทำงานและเป็นงานที่มีรายได้ราวๆ เดือนละ 15,000 บาท ซึ่งผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทเหล่านี้ ต้องดำรงชีวิตอย่างประหยัด เพื่อให้มีเงินเหลือเก็บส่งกลับไปให้จุนเจือครอบครัวในชนบท อาชีพดังกล่าวนี้เป็นอาชีพที่มีพื้นฐานมาจากความเป็นผู้หญิงที่ในมิติของความเป็นผู้ดูแลและให้บริการบุคคลอื่น หรือแม้กระทั่งเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิงถูกมองอย่างมีมูลค่าเป็นสินค้าที่สามารถซื้อขายได้ ดังคำบอกเล่าของโคโยตี้ในฉบับ บอกว่า

“... ที่ตัดสินใจมาพทย์เพราะคิดว่า ที่นี่เป็นแหล่งสถานบันเทิงก็คงไม่ทำให้เราเครียด
เดินทางมาคนเดียวไม่รู้จักใครเลย นั่งรถตุ่มมาลงที่พทย์ได้ ถึงราวๆ สามทุ่มไม่รู้จักใครก็ไป
เดินที่вокถึงตอนแรกก็กลัวนะ เดินไปเดินมา มีฝรั่งมาเกาะ เอว แล้วถามว่า ฮาวมาซ์? หนูก็
วิ่งหนีเลย มีวามรู้สึกว่ามันไม่ใช่ หนูแต่งตัวก็บ้านๆ ไม่ได้อยากมาทำงานขายบริการ ...”

แคท(นามสมมุติ) อายุ 21 ปี

อาชีพ โคโยตี้

นอกจากนี้ อาชีพที่ดูเหมือนว่าเป็นงานที่อิสระ สามารถทำได้แม้ว่าอยู่ที่บ้าน แต่แท้จริงแล้วยังมี
การขูดรีดแรงงานของผู้หญิงภายใต้ระบบทุนนิยม เช่น คนเสิร์ฟอาหารในร้านอาหารเล็กๆ งานเสริมสวย พนักงาน
นวดแผนไทย ซึ่งดูเหมือนเป็นงานที่ทำอยู่ในบ้าน อยู่ในที่พัก หรือใกล้ที่พัก แต่แท้จริงแล้วเป็นงานที่มีเวลาการ
ทำงานที่ยาวนานและเป็นงานหนัก ต้องใช้ความอดทน ความชำนาญ และความเสียสละในการบริโภคของผู้หญิงที่
ทำงานนี้ เพราะไม่มีเวลาพักที่แน่นอนขึ้นกับว่า ลูกค้าจะมาเวลาใด โดยแต่ละวันจะมีช่วงเวลาประมาณ 12-18
ชั่วโมง ดังคำบอกเล่าของเจ้าของร้านเสริมสวยที่เช่าร้านขนาด 3x6 เมตร ที่บอกว่า

“...ที่ร้านนี้มีตัวเองกับลูกน้องอีก 1 คน ช่วยสระได้ร์ ถ้าลูกค้าต้องการทำอย่างอื่น อย่างเช่น
ออกแบบทรงผม ตัด ซอย ทำสี ทำสปาผม ทำสปาเล็บ พี่จะทำเอง ออกแบบทรงผมให้ลูกค้า
เราต้องนึกก่อนว่ารูปหน้าลูกค้าแบบนี้จะต้องออกแบบยังไงให้ดูดีที่ไม่ได้เรียนนะ(หัวเราะ)
มันอยู่ในสายเลือดมั้ง เราเช่าที่นี้พักอยู่ที่นี่ ที่ร้านมีแอร์แต่เราไม่ค่อยเปิดถ้าไม่ร้อนมาๆ
เราต้องประหยัดค่าไฟฟ้าด้วย เพราะไม่ได้เรียกลูกค้าแพงๆ ร้านเปิดตั้งแต่เก้าโมง จะปิด
ราวๆ 4-5 ทุ่ม รายได้หักค่าใช้จ่ายแล้วเหลือห้าหกร้อยก็พอแล้วละ ...”

นิตหน้อย(นามสมมุติ) อายุ 42 ปี

เจ้าของร้านเสริมสวย

จากกรณีศึกษาข้างต้น จะเห็นว่างานที่ผู้หญิงทำล้วนเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความสามารถของความเป็น
ผู้หญิงในด้านความรักสวยรักงาม มีความอดทน ประหยัด ทำงานที่ทำซ้ำๆ ทุกๆ วัน เสียสละเวลาส่วนตัวเกือบ
ทั้งหมดไปกับการทำงาน ในแต่ละวันผู้หญิงเหล่านี้แทบไม่ได้นึกถึงสุขภาพของตน เพียงแต่ใช้เวลาเพื่อพักผ่อน ออก
กำลังกาย การรับประทานอาหาร และสนทนาการ ปะปนไปกับเวลาทำงานจนแทบแยกจากกันไม่ออก ทั้งนี้เพื่อทำ
การผลิตคือให้บริการลูกค้าให้ได้มากที่สุด เพื่อให้ได้ค่าตอบแทนมากที่สุด

4.4.2 อาชีพที่เป็นหน้าที่ของผู้หญิงในการทำงานบ้าน(housework) เช่น งานดูแลทำความสะอาด
บ้าน งานเตรียมอาหาร เสื้อผ้า จากปรากฏการณ์ในพื้นที่พบว่า ความเป็นผู้หญิงที่มองผ่านลักษณะของงานบ้านที่
ถูกนำมาเป็นอาชีพ ได้แก่ อาชีพคนรับใช้ในบ้านส่วนบุคคล และแม่บ้านที่ทำความสะอาดตามร้านค้า อาคาร
พาณิชย์ ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่ามี 3 ราย อาชีพทำอาหารปรุงสำเร็จพร้อมรับประทาน จำนวน 1 ราย และ
พนักงานฝ่ายผลิตในโรงงานผลิตอาหาร 1 ราย ซึ่งการเข้าสู่อาชีพเหล่านี้ จะต้องทำงานด้วยความเสียสละในการ
อุปโภคบริโภคชีวิตประจำวันเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นอาชีพที่มีรายละเอียดของการทำงานมาก มีเวลาการทำงาน
ที่ไม่แน่นอนสามารถยืดหยุ่นเวลาทำงานได้ ทำงานได้เมื่ออยู่ที่บ้าน เป็นงานที่ได้ค่าจ้างน้อย ดังคำบอกเล่า ผู้หญิง
ย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เคยทำงานเป็นคนรับใช้ในบ้านแล้วว่า

“...หน้าที่ของเราคือทำความสะอาดบ้านทั้งหมด ซักรีดเสื้อผ้า ทำกับข้าว และดูแล ลูกๆ ของนายจ้างอีกสามคน นายจ้างบอกว่าให้เงินเดือน เดือนละสองพันบาท แต่ว่าไม่ได้ให้ เป็นเดือนๆ เราต้องการตอนไหนค่อยบอกและขอเบิก จำได้ว่าเบิกปีละสองครั้ง เอาเงินส่ง ให้พ่อแม่ครั้งละห้าพันบาท วันหนึ่งตอนที่เอาขยะไปทิ้งได้ยินคนคุยกันว่า มี กคน.เปิดสอนที่ อยู่วัดใกล้ๆ บ้าน เรียนเฉพาะวันเสาร์อาทิตย์ ตัวเองคิดว่าสามารถเดินไปเรียนได้ ก็เลยสมัคร เรียน หลักสูตร ม. 3 ตอนแรกนายจ้างไม่เห็นด้วยที่เรียน เค้าพูดว่า จะเรียนไปทำไม หน้าตา โง่งๆ แบบนี้จะไปได้ถึงไหน แต่เราก็คิดว่า ยิ่งเค้าเหี้ยมเรา เราก็ยิ่งอยากสูงขึ้น ก็อดทนเรียน จนจบม. 3 แล้วก็ลงเรียนหลักสูตรต่อจนจบ ม. 6 ...”

สวย(นามสมมุติ) อายุ 39 ปี
อาชีพ คนรับใช้ในบ้าน

“...ตอนที่ทำงานเป็นคนรับใช้ได้เงินเดือนห้าพันบาท ทำงานบ้านทุกอย่าง เก็บได้เกือบหมด เลยเพราะเราอยู่สังคมแบบนั้นเราไม่ต้องใช้อะไร ไม่ต้องแต่งตัวมาก แค่เสื้อยืดกางเกงพอร์ม อาหาร ของใช้ ที่บ้านนายจ้างมีให้ เราบอกนายจ้างตั้งแต่แรกแล้วว่า มาทำงานนี้เพราะ อยากเรียนต่อ ตอนเย็นห้าโมงเย็นถึงสามทุ่ม ขออนุญาตไปเรียน ใช้เวลาเพียงปีครึ่งก็จบ ปวช.แล้วลาออก ตอนที่เรียนมีเงินจ่ายค่าเทอมได้เอง และส่งเงินไปให้พ่อแม่ได้สร้างบ้าน อีกสามหมื่น...”

สุภา(นามสมมุติ) อายุ 34 ปี
อาชีพคนรับใช้ในบ้าน

จากกรณีศึกษาดังกล่าวข้างต้นนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ความเป็นผู้หญิงในการสะสมทุนดั้งเดิมยังคง ดำรงอยู่ผ่านการขูดรีดแรงงานจากความเป็นผู้หญิงอย่างชัดเจน ในขณะที่ตัวผู้หญิงยังต้องเสียสละในการอุปโภค บริโภคในชีวิตประจำวันของตนเองเพื่อจะให้มียารายได้ส่งกลับไปให้ครอบครัวที่บ้านเกิด เพราะต้องทำหน้าที่ของความ เป็นลูกที่ดีซึ่งเป็นค่านิยมของสังคมด้วยเช่นกัน แต่ในขณะที่ตัวผู้หญิงยังต้องสร้างพลังอำนาจภายในให้กับตนเอง ด้วยการแปรเปลี่ยนคำพูดที่ได้รับในเชิงลบเพราะความเป็นคนที่มีระดับการศึกษาน้อย เพื่อผลักดันให้ตนเอง ก้าวหน้าไปสู่ชีวิตและสังคมที่ดีกว่าในอนาคต

ผลการศึกษาข้างต้นสะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ความเป็นผู้หญิงในการสะสมทุนแบบดั้งเดิมยังคงดำรง ภายใต้อำนาจนิยมและโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นไปตามข้อแนวคิดที่ฮาร์ทซอกได้อธิบายไว้ (Hartsock, 2006) ยิ่งไป กว่านั้น ผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ใช้ความเป็นผู้หญิงอันเป็นผลจากกระบวนการหล่อ หลอมจากสังคมในบริบทของผู้หญิงอีสานที่ต้องมีความอดทน เสียสละ และตอบแทนพระคุณของพ่อแม่ ดังนั้นจึง เห็นภาพที่สะท้อนจากการศึกษาว่า ผู้หญิงต้องเสียสละในการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันของตนเอง เมื่อใช้ชีวิต อยู่ในถิ่นปลายทาง เพื่อให้บรรลุความคาดหวังในการมาทำงานเพื่อทำหน้าที่เลี้ยงดูครอบครัวตนเองและครอบครัว ของพ่อแม่ในชนบท ในขณะที่ตัวผู้หญิงจะต้องเสริมพลังอำนาจให้กับตัวเองด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การ แปรเปลี่ยนคำพูดที่ดูแคลนมาเป็นแรงผลักดันให้ตนเองเข้มแข็ง ในการใช้ชีวิตเพื่อนำไปสู่ความคาดหวังว่าจะมี อนาคตที่ดีกว่านี้

5. สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นผู้หญิงในการสะสมทุนดั้งเดิม เกิดขึ้นกับผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือเช่นเดียวกับที่รูปแบบที่ฮาร์ทซอก (Hartsock, 2006) ได้เสนอไว้ ได้แก่ ความเป็นผู้หญิงที่สามารถเป็นคนที่มีความยืดหยุ่นในเรื่องเวลา งานที่บ้านหรือที่พัก และความเป็นผู้หญิงที่มีลักษณะการทำงานเหมือนแม่บ้าน เช่น งานดูแลอาหาร เสื้อผ้า ดูแลและให้บริการบุคคลอื่น เป็นต้น นอกจากนี้การศึกษาในครั้งนี้ ยังมีข้อค้นพบเพิ่มเติมซึ่งผู้วิจัยขอเสนอเป็นข้อเสนอแนะในเชิงวิชาการ กล่าวคือ ความเป็นผู้หญิงในการสะสมทุนดั้งเดิมของผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อใช้ชีวิตอยู่ในถิ่นปลายทาง ผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทต้องเสียสละในการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันของตนเอง เพื่อให้บรรลุความคาดหวังในการมาทำงานเพื่อทำหน้าที่เลี้ยงดูครอบครัวตนเองและครอบครัวของพ่อแม่ในชนบท ในขณะเดียวกันด้วยข้อจำกัดของระดับการศึกษา จึงทำให้ผู้หญิงเข้าสู่อาชีพที่มีสภาพค่อนข้างต่ำ ดังนั้นผู้หญิงจึงต้องเสริมพลังอำนาจให้กับตัวเองด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การปรับเปลี่ยนคำพูดที่ดูแคลนมาเป็นแรงผลักดันให้ตนเองมีความพยายามที่จะมีชีวิตที่ดีขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง การสะสมทุนของผู้หญิงย้ายถิ่นกับการเลื่อนอาชีพ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้ให้การสนับสนุน ทุนวิจัยสำหรับคณาจารย์บัณฑิตศึกษาเพื่อให้นักศึกษาที่มีความสามารถและศักยภาพสูงเข้าศึกษาในหลักสูตรและทำวิจัยในสาขาที่อาจารย์มีความเชี่ยวชาญ ประจำปีการศึกษา 2556 ขอขอบคุณผู้หญิงย้ายถิ่นจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือทุกท่าน ที่ได้เสียสละเวลา และให้ข้อมูลสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

6. บรรณานุกรม

- ชาย โพธิสิตา.(2547).**ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ**.สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล.(2543). **ประชากรศาสตร์:สารัตถศึกษาเรื่องประชากรมนุษย์**.สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.นครปฐม.
- สำนักงานสถิติกลาง.(2503).**สำมะโนประชากรแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2503**. Bangkok: Kana Chang Press.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ.(2534).**สำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ. 2534**. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. กรุงเทพฯ.
- _____. (2548).**สำรวจภาวะการมีงานทำ พ.ศ. 2548**.สำนักงานสถิติแห่งชาติ.กรุงเทพฯ.
- _____. (2552). **สำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ. 2552 ไตรมาส 4** .สำนักงานสถิติแห่งชาติ. กรุงเทพฯ.
- _____. (2556). **สำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ. 2556 ไตรมาส 4**.สำนักงานสถิติแห่งชาติ. กรุงเทพฯ.

- Bilsborrow, R. E., Oberi, A. S., and Standing, G. (1984). Migrations surveys in low income countries: Guidelines for survey and questionnaire design. London:71
- Chamratrithirong A. and Gordon F. DeJong, (1999). **The Quality-of-life Consequences of Internal Labor Migration in Thailand**. Institute for Population and Social Research. Mahidol University. Nakhon Pathom.
- Chamratrithirong, A. (2007). Research on Internal Migration in Thailand: The State of Knowledge. **Journal of Population and Social Studies**. 16(1): July.
- Hartsock, N. (2004). Women and/as Commodities A Brief Meditation. *Canadian Woman Studies/Les Cahiers de la Femme*. Volume 23, No.3,4 .
- Hartsock, N. (2006). "Globalization and Primitive Accumulation: The Contribution of David Harvey's Dialectical Marxism" in Nole Castree and Derek Gregory, eds., **David Harvey: A Critical Reader**. Oxford: Blackwell Publishing.
- Harvey. (2006). Nole Castree and Derek Gregory, (eds). **David Harvey: A Critical Reader**. Oxford: Blackwell Publishing.
- Kayo Fujimoto. (2004). Feminine Capital: The Form of Capital in the Female Labour Market in Japan. *The Sociological Quarterly*, Volume 45, No.1 (91-111).
- International Labour Organization. **Resolution Concerning Updating the International Standard Classification of Occupations**. [on line] 2008 [cite 2016 Feb 27]. Available from: <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco08/index.htm>.
- Marx, Karl. (1867). *Capital*. Volume 1. New York. Penguin Book.
- United Nation. (1990). **Pattern of First Marriage: Timing and Prevalence**. New York: United Nation.
- Yin, R.K. (1994). **Case Study Research Design and Methods**. 2nd. SAGE Publications. London.
- World Bank. (2012). **Economic Opportunities for Women in East Asia and the Pacific**.